

I Musika makrojaialdiak gorantz: noiz lehertuko da puxika?

I Elkarrizketak:

Jose Luis Azkue,
Luis Marianoren pianista

Mixel Esteban,
euskaldunak
II. Mundu Gerran

ARGIA

2008ko ekainaren 15a | LXXI. urtea | 2.141 zenbakia | 3,70 euro

Aita bananduak

Ez ume, ez etxe

NOBEDADEA

Natur Polis

Erakutsi ezazu
ingurumena
zaintzeko gai
zarela galderak
zuzen erantzunez
eta lortu itzazu
puntuak Lohiker
maltzurari
aurre egiteko.

urtetik
8
gorakoentzat

Natur Polis
8 urtetik gorakoentzat

27€

ARGIAren
hapidedunek
%15eko deskontua

- 5 Deabruaren abokatua: Nerea Sancho.**
Sustrai Colina.

Pertsonaia

- 11 Jose Luis Azkue, Luis Marianoren**
pianista: "Munduak eta munduak
daude partiturretatik harago".
Sustrai Colina.

Jose Luis Azkue.

Iritziak

- 18 J. I. Basterretxea. Ttakun (h)errenka.**
Morfinazko lubakiak.
19 Asisko Urmeneta. Gora Pro Nobis.
20 Mikel Basabe. Hutsezintasuna eta fededunak.
Joxerra Garzia. Etxean bezala plazan.
21 Urtzi Urrutikoetxea. Galdera.
Joxemari Ostolaza. Pasaiaiko.
22 Bertso berriak. UKAN-i jarriak. Erika Lagoma.

Erdiko kaiera

- 23 Pagoarteko soinuak.** Jose Ignazio Ansorena.
28 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
29 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
32 Ezpalak. Jon Torner.
33 Abarrak. Jon Torner.
34 Hondarribia: Pasabide berdean barrena.
Teresa Sala.
36 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua
eta Jakoba Errekondo.
38 Denboraren makina. Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 42 Elikagaien krisia. Elikagaiak**
norbere etxean ekoizteko
beharra. Daniel Udalaiz.
44 50 afrikar hizkuntzatik gora
gure kaleetan. Onintza Enbeita.
46 Bero-beroan. Juan Mari Arregi,
Onintza Irureta eta Xabier Letona.
48 Net Hurbil. Rhône ibaiak
PCBz kutsatu ditu arrain eta jende.
Pello Zubiria.

Afrikar emakumeak.

6 Aita bananduak | Mikel Garcia

Dibortzioa gogorra da familiako kide guztientzat. Baina Hego Euskal Herrian legeak ez du bide hori batere errazten. Seme-alabak izanez gero, aita oso egoera txarrean uzten du Dibortzioaren Legeak. Aita bananduekin hitz egin dugu, euren orainaz eta etorkizunaz.

16 | Jorge Zabalza, tupamaroen iraultzaz

Alvaro Hilario Pérez de San Román

39 | Mixel Esteban

Mikel Asurmendi

50 | Azkena

Balaren Bakaikoa

24 | Udako jaialdiak | Gorka Bereziartua

Inoiz baino musika jaialdi gehiago izango da uda honetan, ez nolanahikoak gainera. Nazioarteko izar handiak etorriko dira Euskal Herrira. Zenbat kostatzen da horrelakoak antolatzea? Zenbat denbora iraun dezake jaialdi eredu horrek?

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbine Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Lander Arbelaitz, Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Idazkaritza Teknikoa: Aloña Soraluze. Sustapena: Esti Parada. Publizitatea: Idoia Arregi, Maite Arrieta, Ixabel Bereziartua. Administrazioa: Marijo Aiertza, Maider Lizarazu, Mari Karmen Loiarde. Bezeroen harrera: Nagore Lozano.

HELBIIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTAELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: Dani Blanco.

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

GIPUZKOA
zurekin, aurrera»

kutxa

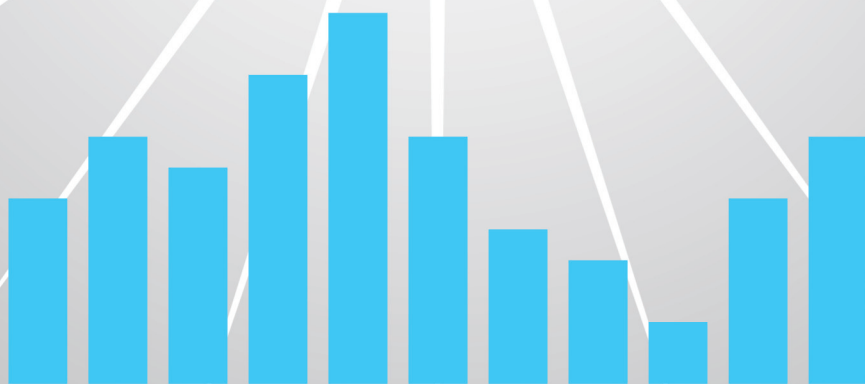
ARGIA aldizkariaren interneteko bertsioa berritu dugu.

ARGIAk multimedia mundura egin du salto: bideoak, audioak, argazki galeriak...

Hemendik aurrera, aldizkaria irakurtzeaz gain, entzuteko aukera ere izango duzu.

**entzun
ARGIA
aldizkaria**

**www.argia.com/argia-astekaria
sar zaitez eta piztu entzungailuak**

“Oso naziak gara, gorputzak askotarikoak dira”

Nerea Sancho | Sexologoa

Ingurukoak aztertzea gustatzen bazaizu, esaiezu sexologo batekin gelditu zarela, eta ikusiko duzu zer aurpegi jartzen dizuten.

SUSTRAI COLINA

Argazkia: Alex Larretxi

“Ama, ama, zer da sexologo bat?”

Pertsonei erreparatzean gizonezkoak eta emakumezkoak ikusten dituen norbait. Gizakiaren natura elkarren ezberdinak izatean datzala ulertzen duen norbait. Baina ezer baino lehen, gizaki bat, pertsona bat.

Nik uste nuen gizarte honen balore, jarrera eta kanonen aurkako mugimendua zinetela!

Jendeak *normala* izan nahi du eta hori problema bihurtzen da. Zergatik ukan behar ditugu denek helburu berberak? Tropelekoa ez izateak arazo asko sortzen ditu, baina baita satisfazio handiak eman ere.

Beti ihesaldian joan beharra ere...

Ezin dugu espero mundu guztia dibergentea izatea, baina dibergentziak ulertuko bagenu elkarrekin hobeto konponduko ginateke.

Zuri ez zaizu halakorik komeni.

Ederra litzateke sexologiaren alderdi sendagariaren beharrik ez izatea! Poltsak eta bidaiaitzeko mailetak diseinatzen jardungo nuke.

Lasai, gure sexu-heziketa film pornoetan oinarritzen den bitartean...

Nerabezaroan dauden mutilentzat nire babes eta elkartasuna. Nacho Vidal eta zakilaren tamainarekin matxakatura daude. Beti elkarrekin borrokan, beti elkarri gizonagoa zein den erakutsi beharrean.

Ez al zen txoltoa arra izatea?

Geroz eta gizonezko ausart gutxiago dago. Batzuk kartzelara doaz, besteak kikilduta daude, ez dago erdibiderik?

Auskalo, baina dena bide erdian al dago?

Dikotomizatuta bizi gara eta ez dugu haragoko ezer ikusten. Beti ala inoiz ez, garuna-gorputza, maitasuna-sexua, infernua-zerua, haragia-arrairina, mendia-hondartza, txuria ala beltza, on ala off, sarketa ala “ezer ez”. Baina zer da “ezer ez”?

Ez zara Aita Santua bezain katolikoak garela esaten ariko, ezta?

Plazera lortzeko lehenbizi sufritu behar dugula iruditzen zaigu. Bestela ez dugula merezi. Sakrifizioa da gure jokabidearen erroetako bat.

Aizu, sakrifikatu gabe goapo nagoela amak eta amonak baino ez didate esaten!

Oso naziak gara. Nik lodia zarela esaten badi-zut iraina dela ematen du. Nola izango da iraina? Erotu gara ala zer? Gorputzak askotarikoak dira!

Trankil, www.goxoki.com-ek sendatuko gaitu!

Soluzioak behar ditugu. Eskolan derrigorrezkoa den sexu-hezkuntza ondo eman dadila, eta Nazio Batuek defendatzen dituzten herritar guztientzako sexu aholkularitza zerbitzuak sortu ditzatela. Bete ditzatela sexu eskubideak, behingoz! ■

Legearen ostikadak kale gorrian utzi ditu

Etxebizitza eta hipoteka garestitzeak kaltetu garbi batzuk ditu: aita bananduak. Dibortzio lege bidegabearen ondorioz, gizon gehientsuenek etxetik alde egin behar dute, baina hipotekaren %50a eta seme-alaben mantenu-pentsioa ordaintzen jarraitu. Ekonomikoki xahututa, goizetik gauera aterperik gabe ikusten dute euren burua, eta askotan, etorkizun handiegirik gabe.

MIKEL GARCIA

Argazkiak: Lander Arbelaitz

JESUS CELADA 47 urteko donostiarra 2002an banandu zen eta etxea emazteari eta bien semeari utzi behar izan zien. Gurasorik gabe –gazte zenean hil zitzaizkion–, pisu partekatuak, udal aterpea, bere argazkilaritza-estudioa, Emausen egoitza... izan ditu bizitoki ordutik. Egoera ekonomiko gogorak eraginda edanari eman zion eta Gizakia Helburun dago orain, azken fasean. Edanaren erruz hiru urte daromatza 10 urteko semea ikusi gabe –telefonoz hitz egiten dute–, baina lehenbailehen errehabilitazioa amaitu, haurraren bisita-erregimena berreskuratu eta pisu sozial batean sartu ahal izatea du amets: “Etxebizitza duin bat eskatzen dut, nire haurra bertara eraman ahal izateko, leku bat izan dezan aitarekin behar bezala egoteko”.

Muturreko kasua dirudien arren, halako egoerak eta dramatikoagoak ohikoak dira gizonezko bananduetan. “Bat-batean eskutitz bat jasotzen duzu hamabost egunetan zure etxetik alde egin behar duzula esanez, dibortzio legeak beti emakumearen alde egiten duelako, eta kale gorrian ikusten duzu zure burua. Nik negozio bat nuen, ekonomikoki ongi bizi nintzen, eroso... eta begira iezadazu orain. Hau inpotentzial”, dio Celadak.

Bikotea banandu edo dibortziatu egiten denean, hitzarmen bat adosten da eta horretan etxebizitza eta seme-alaben inguruko akordio-rik lortu ezean –eta gehienetan ez da adostasunik izaten–, zaintza ia automatikoki amari ematen zaio Espainiako Estatuan. Adin txikikoaren zaintza ez duen pertsonak etxetik joan behar du eta haurraren mantenu-pentsioa ordaindu: bere soldataren %25 inguru lehenengo haurrarentatik eta portzentaliki besteengatik, kon-
tuan hartuz seme-alabek 24, 25 edo urte gehia-

go bete arte ez dutela agian independentzia lortuko. Gainera, dibortziatuen profila 27 urte-tik 40ra bitartekoa izanik normalean hipotekata egon ohi direnez, gizonezkoak bota duten etxeko hipotekaren %50a ordaintzen jarraitu behar du.

Ondorioa? Bizirauteko zailtasun handiak. Adibide bat jartzearen, 1.200 euroko soldatarekin, seme edo alaba bakarra duen aita bananduak 300 euro ordaindu beharko lituzke mantenu-rako eta beste 500 euro 1.000 euroko hipotekari aurre egiteko. Hilean 400 euro baino ez litzaizkioke geratuko bizitzeko eta etxebizitza duin bat eskuratzeko. Kasu askotan, familiarren baten aterpea bilatu ohi du eta ahal duena pisu partekatura joaten da ondoren. Pisu sozial, aterpetxe, ego-
kitutako garaje edo pentsioetara jotzen du hainbatek, campinga bera ere, garai batean alternatiba zen arren, garestiegia delako egun. Kasurik krudelenetan, autoan lo egiten bukatzen dute. Caritas erakundeak aditzera eman duenez, halako egoera jasan duten gizonezko bat baino gehiago dago gaur egun ate joka dituzten eskaleen artean.

Kidetza EAEko Aita eta Ama Bananduen Federazioko presidentea da Justo Saenz. Bere hitzetan, hausturarekin pertsona batzuek dena galtzen dute eta adinaren arabera ez dakite euren bizitzarekin zer egin: “Lehengoa 70 urteko gizon bat iritsi zitzaigun elkartera, male-tatxoarekin, etxetik bota zutela eta nora joanik ez zuela. Bere buruaz beste egingo zuela erre-

Zaintza partekaturik gabe,
haur gabekotzat hartzen da
aita laguntzaren bat
eskatzeko garaian

Fran Pintado (ezkerrean) eta Jesus Celada aita bananduak dira. Etxetik alde egin behar izan ostean, bietako inork ez du ez seme-alaben zaintza partekaturik eta ez etxe propiorik lortu (ez erosita eta ez alokairuan).

Aita bananduak

Justo Saenz, Kidetzako presidentea

“Gizonezkoak ‘aita-txeke’ bihurtzen ditu legeak, ordaintzea beste helbururik gabe. Ama berriz, bera bakarrik seme-alabak zaintzera kondenatua dagoela dirudi”.

Jesus Celada, sei urte bananduta

“Pisu sozial bat eskuratzea dut amets. Etxebizitza duin bat eskatzen dut, nire haurra bertara eraman ahal izateko, leku bat izan dezan aitarekin behar bezala egoteko”.

Fran Pintado, bi urte bananduta

“Emazte ohiari jarri nion salaketagatik 20 euro baino ez zituen ordaindu. Alderantziz izan balitz, aldentze-agindua izango nukeen, edo seme-alabak ez ikusteko agindua”.

pikatzan zuen behin eta berriz, baina lortu genuen instituzio sozialak bitartez nolabait aurrera ateratzea. Pertsona horrek gurea bezalako elkarterik aurkitu ez balu, auskalo nola bukatuko zukeen...”.

Arazo serioa dela dio Saenzek: batetik, dibortzioak geroz eta ugariagoak direnez, egoera geroz eta ohikoagoa da. Urtean 5.400 dibortzio inguru jazotzen dira EAEn eta gehienetan gaizki bukatzen da harremana —banaketaren lehen arrazoia infidelitatea da eta bigarrena apatia—. Bestetik, pertsona bananduaren eboluzioa zaila da: “Hots, gazteek etxebizitza erosteko arazoa izan dezakete, baina euren egoerak hobera egin ohi du, bizitzarako proiektua dute eta adinarekin handitzen doan ahalmen ekonomikoa. Bananduaren kasuan aldiz, orainari lotutako proiektua dauka, eta jasateko gauza ez bada, gainbehera joan daiteke. Ekonomikoki ezin du biziraun, pentsioa ordaintzeari utz diezaioke, seme-alabekin duen harremana galdu...”.

“Aita-txekeak” eta seme-alaben etxe eskubidea

Adin txikikoen eskubidea bermatu nahi du dibortzio legeak. Horregatik, etxebizitza amaren esku uzten da seme-alaben onerako, honek etxebizitza duina izan dezan, baina ez da kontuan hartzen haurrak urtean gutxi gorabehera 126 egun pasatzen dituela bisita-erregimena duen aitarekin, eta aita ez badu bizileku duinik, haurrak ez dauka non egon aitarekin. Nora eraman seme-alabak, campingera? Pisu partekatura? Pentsiora?...

Halaber, seme-alaben mantenua guraso biek ordaintzen dute, baina amak haurra zaintzen ematen duen denbora ekarpena den bitartean, aitaren ekarpena dirutan baino ez da kontabilizatzeko. Saenzek esanetan, “hori epai matxista da, gizonezkoak orain gehiago inplikatzeko dira haurren zaintzan, baina ‘aita-txeke’ bihurtzen ditu legeak, ordaintzea beste helbururik gabe. Ama berriz, bera bakarrik seme-alabak zaintzera kondenatua dagoela dirudi eta bizitza asko mugatu diezaioke horrek”.

Fran Pintadok bi urte daramatza bananduta eta bi seme-alaba dauzka, 11 eta 6 urtekoak. “‘Aita-txekeak’ edo ‘aita-kanguruak’ gara eta azkenean gaizki hezten ditugu, eurekin asteburuan baino ez gaudenez konpentsatzen saiatzen garelako. Gehiegi mimatzen badituzu burutik behera kaka egiten dizute eta errieta gehiegi egiten badiezu berriz, galdu egiten dituzu, erraza dute amarekin bueltatzea”. 37 urteko erreteriar honek oraindik ez du etxebizitza independenterik lortu: hasieran anaiak hartu zuen berean eta duela hilabete batzuetatik neska-lagunarekin bizi da, azken honen etxean. Hezurretako gaitz baten erruz bajan egon da denbora luzez eta orain enpresatik

bota dute, ezin duelako lanik egin. Ondorioz, pentsioa eta hipoteka ordaintzeko arazoak ditu. “Ahalmen ekonomikoa gutxitzean, helegitea aurkez daiteke haurraren mantenua gutxitzeko eskatuz, baina helegitea jartzea azkenean garestia ateratzen zaizu mantentutik kenduko dizuten portzentajea baino”.

Legea oztupo

Legeak gizonezkoa diskriminatzen duela kritikatu du Pintadok. Bere kasuan, emazteak adarrak ipini zizkion eta dibortzioa horrek eragin arren, Pintadok utzi behar izan zuen etxea. Hasieran, seme-alabek asteburua berarekin pasatzen zutenean, gauez amak jaso behar zituen, aitarekin non lo egin ez zutelako, eta haurren bila ez joateagatik salaketa pare bat jarri zizkion erreteriarrek emazte ohiari. “Salaketa aurrera atera izan balitz 20 euro baino ez zituen ordaindu behar izango, eta alderantziz izan balitz, ziurrenik aldentze-agindu bat izango nukeen, edo seme-alabak ez ikusteko aginduren bat”.

Zaintza partekaturik gabe, aita haur gabekotzat hartzen da babes ofizialeko etxebizitza edo laguntzaren bat eskatzeko garaian. “Legeak dio urtean 126 egun inguru egon behar dutela seme-alabek aitarekin, gainera mantenua pasatzen du, baina gizarte zerbitzuetara joan eta laguntza bat eskatuz gero, ez dauka lehentasunik, haurrik izango ez balu bezala”, azaldu du Saenzek. Are gehiago, etxebizitza salduz gero, berau okupatzen duenak (amak) ez du Ogasunean zergarik ordaindu behar, bere etxebizitza saldu du, baina beste zatiak, alokairuan edo gurasoen etxean egon arren, Ogasunari %30eko zerga ordaindu behar dio, “bigarren etxebizitza” duelako, ez baita bertan bizi. “Izugarrizko bidegabekeri konparatiboa da eta Foru Aldundiko Ogasunari gure kexa adierazi diogu, baina oraingoz ez dute ezer egin”, salatu du Kidetzako presidentek.

Etxebizitzarena ere arazoa da laguntzak eskatzeko garaian: nonbait erroldatuta egotea beharrezkoa da, eta pentsioan edo autoan bizi denak zail dauka. Pintadok 14 urte eman zituen Erreterian, baina anaiaren etxera Pasaia aldatu zenean, han erroldatu behar

1.200 euroko soldatarekin, haur bakarra duen aita bananduak 300 euro ordaindu beharko lituzke haurraren mantenurako eta beste 500 (edo gehiago) hipotekari aurre egiteko. Hilean 400 euro geratuko litzaizkioke bizirauteko.

izan zuen. Bada bai Pasaia Udalak –denbora nahikoa ez eramateagatik– eta bai Erreteriarrikoak –errola galtzeagatik– laguntzarako eskubidea ukatu zioten.

Salaketa faltsuak

Horretaz gain, tratutxarren gaia hain larria izanik ere, hainbatek salaketa faltsuak jartzen dituztela adierazi du Justo Saenzek, etxea eta zaintza errazago lortzeko edo senarra gaztigatzeko. Espainiako Estatuko Justizia ministroaren arabera, 2007an tratu

txarrei buruzko 3.500 salaketa faltsu inguru egon ziren. Saenzen hitzetan, “neurriak hartu behar dira salaketa horiek aurretik aztertzeko, zuzenean ertzaina bidali gabe. Legeak dio emakumearen hitza froga dela eta automatikoki kondenatu egiten zaituzte. Gau bat edo bi giltzapetuta emango dituzu, etxetik eta seme-alabengandik urrun, horrek uzten duen estigma-ekin”. Azkenean, kaltetuta ateratzen direnak benetan tratutxarrak jasaten dituztenak dira.

Gezurra direla frogatuta ere, ofizioz ez dira salaketa faltsuak pertsegitzen, artxibatu baino ez dira egiten eta zigorrik ez dagoenez, iruzurrera tentatuta egon daiteke hainbat. Saenzek gertutik ezagutzen ditu halakoak, emazte ohiak tratutxarren inguruko salaketa ipini baitzion duela urte batzuk: “Haurra zegoen eskolatik ateratzea eta nigandik urruntzea lortu zuen horrekin. Epaiketa baino egun bat lehenago, salaketa faltsua kendu eta ez zuen zigorrik jaso; niri aldiz, izugarri kostatu zait nire semearekin harremana berreskuratzea”.

Noski, aitaren egoeraz ari garen arren, ez dugu ahaztu behar amarena ere ez dela erraza: seme-alabaren kargu egin behar du eta ekonomikoki kaltetuta ateratzen da –gainera, aita arazo ekonomikoak baditu, haurraren pentsioa jasotzeari utzi diezaioke–. Kidetzak egindako inkesta baten arabera, emakumeek beraiek ez dute pisuan geratu nahi, denarekin apurtu nahi dute, baina etorkizunik gabe ikusten dute euren burua; nora joan? Dibortzioak ekonomikoki bi aldeak kaltetzen ditu eta bakoitzak bere ongizatea bilatzen du. Saenzen ustez, babes ofizialeko edo alokairu sozialeko etxebizitzaren aukera emango baliete, gatazka gutxiago egon-

Ipar Euskal Herrian eta Europako herrialde gehienetan zaintza partekatua eta ondasun-likidazioa da nagusi. Lege horrek berdindu egiten ditu bi aldeak

Campinga, higiezin agentziak eta bankuak

Duela urte batzuk, ohiko bihurtu zen nora joan ez zeukaten aita bananduek campingaren hautua egitea; are gehiago, camping batzuk "dibortziatuen campinga" izenarekin eza-gutzen ditu oraindik jendeak. Egun, ordea, bestelakoa da egoera: *mobil home* direlakoen prezioa asko igo da eta beste bezero mota bat nahiago dute campingetako arduradunek —ordaintzeko arazoak izan ditzakeen sektorea da aita bananduen—. Roulottea erosi eta bertan bizi den dibortziaturik baden arren, kasu isolatuak dira, campin-gean hileroko 500-600 euro ordaintzea baino merkeago ateratzen baita pisu partekatua. "Eta gainera, ez da soluzioa;

ez zait iruditzen bizitzeko modu duina denik, ezta haurra eramateko lekua ere", azpimarratu du Jesus Celadak.

Babesturik ez dagoen etxebizitza erosi edo alokatzea ere garestiegi ateratzen zaio soldataren portzentaje txiki batekin bizi behar duenari. Hala ere, urrats hori eman dezakeenak logela bakarreko minipisuetara jotzen du, higiezin agentzietako datuen arabera. Banku batzuk ere hasi dira sektore honen eskari berrietara egokitzen eta banandu eta dibortziatuei zuzendutako mailegu eta hipoteka bereziak atera dituzte, BBK-k eta Nafarroako Kutxak kasu.

go lirateke, baina legea ez dago egungo erreali-tatera egokitua.

Ondasun-likidazioa eta etxebizitza alternatibak soluzio

Ipar Euskal Herrian legea egokiagoa da, Fran-tziako Estatuko ereduak etxebizitzaren afera errazten baitu. Hots, bikoteak segituan derri-gortzen dituzte bitartekaritza familiarrerara joa-tera, akordioa bultzatzeko, lortu ezean epai-leak automatikoki zaintza partekatua emango die oro har eta etxebizitzaren inguruan inongo adostasunik ez badute, berehala saltzera behartuko ditu, ondasun-likidazioa egitera, alegia. Zaintza partekatua duten Europako beste herrialdeetan ere —eta hori da ohikoena— eredu bera jarraitzen da. Azken finean, bi aldeentzako bidezkoena dirudi, legearen aurrean behintzat berdindu egiten baititu. Espainiako Estatuan ordea, zain-tza partekatua oso arraroa da eta ondorioz, baita ondasun-likida-zioa ere. Gainera, etxebizitza sis-tema desberdina da atzerrian: jende asko alokairuan bizi da, Estatua promotore handia da eta etxebizitza-rekin espekulatzea ez da normala.

Haatik, Kataluniako Generalitatea presta-tzen ari den lege erreformaren arabera epai-leak zaintza partekatuari eman beharko dio lehentasuna, bikotekideen adostasuna ez dagoen kasuetan. EAE eta Nafarroako admi-nistrazioek ere arlo hau arautzeko eskumena dute, baina ez da oraingoz halakorik eman. Beraz, Kideztan lehentasuna ematen diote alokairu sozialeko eta babes ofizialeko etxebi-zitza gehiago eraikitzeari. Presidenteak ez du ondo ikusten egungo sistema: "Ez dago ape-nas pisu sozialik eta baldintzak betetzen ez dituen jende askok etxea lortzen du, banandu edo dibortziatuei dagokien kupoa baztertuz. Gainera, Donostiako Intxaurren auzoan

adibidez, iaz pisuen %60 bete gabe geratu ziren". Denaren gainera, aldean arteko akor-dioa lortzea da soluziorik onena eta bitarteka-ritza familiarra garrantzitsua da gatazka saihesteko.

Administrazioak ez duela esku hartzen ere kritikatu du Saenzek. Eusko Jaurlaritzatik hainbat keinu baikor jaso dituztela dio, eta Espainiako Etxebizitza Ministerioa aztertzen ari da gazteei zuzenduriko alokairurako 210 euroko hileroko laguntza bananduei ere ema-tea, baina oro har "adabakiak jartzen dira gure aldarrikapenen arabera. Udalek arrazoi-a ematen digute, baina ekintzetara pasatzeko garaian ez dute etxebizitza arloan duten eskumena baliatzen. Kontua da politikariak oso harroak

direla eta diote: dibortzioaren legearekin bi urte baino ez dara-matzagu eta guztien adostasuna-rekin onartu genuen; nola aldatu-ko dugu hain goiz?"

Aldaketarik ezean, ordea, eta dibortzioak goraka doazela kon-tuan hartuz, gain hartuko digun arazo sozial larria aurreikusten du Saenzek, bere ustez Administra-zioak oraindik ez baititu arretaz aztertu bana-ketek ekarriko dituzten benetako ondorioak. Jesus Celada eta Fran Pintado dira ondorio horiek jasan dituztenetako bi eta etorkizuna ilun ikusten dute, baina iparra galdu gabe borrokan jarraitzeko ilusioarekin. "Lana, etxea eta nire semea berreskuratzea dut erronka, beraz badut zereginik aurretik", diosku Celadak.

Bikote askok ere bidegurutzean ikusten dute euren burua harremanak hausterakoan. Malda psikologiko, emozional eta ekonomiko hori gainditzeko, bidetik kendu beharreko harri asko dago oraindik. ■

Kideztan lehentasuna ematen
diote alokairu sozialeko eta
babes ofizialeko etxebizitza
gehiago eraikitzeari, dibortziatuek
nora joan izan dezaten

<http://www.argia.com/bideoak>
helbidean, bideo-erreportajea.

Jose Luis
Azkue

Luis Marianoren pianista

Eseri, eskuak poltsikotik atera eta mingaina askatu du, pianistak behatzak nola, partituretatik libre, galdera-erantzunen pentagraman, pieza ederrak uzteko asmoz.

SUSTRAI COLINA
Argazkiak: Gaizka Iroz

«Munduak eta munduak daude partituretatik harago»

Nolakoak ziren zure partiturako lehenbiziko notak?

Oiartzunen ez zegoen gauza handirik, ezer gutxi geneukan jolasteko. Futbolean jokatzeko geneuen. Udaletxe gaineko lokalean tarteka teatro tiki bat muntatzen zuten, eta orduan izaten geneuen pianoa jotzeko aukera. Eskerak etxean giro atsegina geneukan. Denok jotzen geneuen instrumenturen bat, baina ez geneuen pentsatzen hortik bizitzera iritsiko ginenik.

Seminarioan, urruti geratuko da artista bizitza...

Gurean denak pasa gara seminariotik, baina ez bokazioa genuelako, e! Hamalau lagun bizi ginen etxean, eta hainbeste lagun ezin ziren arku-me txuletekin ase. Orduan, denak seminariora, ikasteko, kultura bat jasotzeko, eta batez ere, etxean aho bat gutxiago izateko!

Orduan, seminariora joatea ohikoa zen, baina etxean piano bat edukitzea?

Zenbat izango ginen pianoa jotzen genuenak? Dozena erdi bat asko jota. Nik erraztasuna neukan, eta elizako koruko organista kanpora joaten zenean, neuk laguntzen nion oso ondo kantatzen zuen tenore bati.

Nortasun agiria

1930eko irailaren 15ean jaio zen Oiartzungo (Gipuzkoa) zortzi senideko familia. 17 urterekin aldatu zen Irunera, eta kontserbatorioan berandu hasi bazen ere, urtebetean pianoko 6 ikasturte eta solfeo 3 gaingitu zituen. Luis Marianoren pianista izateak egin zuen ezagun, han eta hemen, bakarka, urte askotan jardun bazen ere. Zuzeneko musikaliaren gainbeherarekin Irunera itzuli eta Alambique tabernaren jabea izan zen.

Behin, berak deus jakin gabe, Luis Mariano laguntzera eraman zintuzten.

Luis Mariano Irunera zetorren, eta badakizu, Euskal Herrian gizon handi bat etortzen denean, soziedadera eramaten da. Orduan soinuare ere jotzen nuen, eta afalondoan kantura tentatu nezan gomitatu ninduten. Ni jotzen hasi eta abesti guztiak kantatu zituen. Ea gaurko zer artista hasten zaizun soziedadean kantari. Julio Iglesiasek *tarareatzen* hasteko bozgorailuz eta mikrofonoz betetako sei kamioi behar ditu!

Luis Marianorekin lehen kontaktua beranduago izan zenuen, alta.

1955ean-edo Irunen kantatu behar zuen, Avenida zineman. Sarrerak agortuta zeuden, bozgorailuak kalean, baina zinemako aretozainaren ezaguna nintzenez, sartu eta kontzertua hasi arte gortina baten atzean gordetzeko agindu zidan. Sekulako denbora pila neraman ezkutatuta lehen notak noiz entzungo, baina ez zegoen modurik. Halako batean bozgorailuetatik: “*Que se presente Jose Luis Azkue*”. Ni harrituta, “zeinek daki ba ni hemen nagoela?”. Gortina atzetik irten, ohol-tzara hurreratu, eta gaixo zegoen Radio Monte Carloko pianistaren partez jotzeko eskatu zidaten. Pontxo eta sonbrero mexikar bat jantzi, bi edo hiru aholku jaso, eta hantxe ateratzen, partitura guztiak erortzen zitzaizkidal. Holaxe ezagutu nuen Luis Mariano.

Pelikula bateko pasartea dirudi.

Gero elkarrekin afaltzera joan eta hamabost eguneko jira baterako gonbitea luzatu zidan. Hura bukatuta, bera Parisera eta ni etxera itzuli ginen, eta handik hilabetera idatzi zidan, *Chevalier du ciel* izeneko opereta berarekin prestatu eta jo nahi nuenentz galdezka. Parisen bere etxean bizi nintzen. Egunero joaten nintzen teatrorra, opereta entseatu eta lantzera, eta gero etxean abestiak notaz nota erakusten nizkion. Ordutik beti deitu izan dit. Ziur Parisen ni baino pianista hobeak izango zirela baina lagunen laguna zen, fidela.

Abestiak zuk erakusten zenizkion?

Nik erakusten nion kantatu behar zuena. Hala ere, Francis Lopezekin lan egin izana zorte handia izan zen berarentzat. Bere neurri-neurrira prestatzen zizkion operetak. Marianok zerbait gustatzen ez zitzaiola esaten bazuen, ezabatu eta aldatu behar izaten zen. Kostatzen zitzaionean ere ez zitzaiola gustatzen esaten

“Bizitzan arazoak baldin badituzu,
pianoa jotzerakoan antzeman
egingo zaizu. Alaitasunean eta
maitasunean bizi bazara,
bihotzarekin joko duzu”

zuen. Bazekien bera baino jantziagoa nintzela musikan eta haserretu baino lehen agintzen zidan aldatzeko. Gero egia da askotan musikagilea ez dela kantaria, eta ez duela ulertzen, paperean ederki geratu arren, pasarte batzuk ezinezkoak direla kantatzeko. Bakoitzak jakiten du bere mugak non dauden. Horregatik dago alde handia arropa dendan erosi ala jostun bati neurrira eginaraztearen artean.

Nolako artista zen tratuturako?

Oso langilea, baina zaila, gogorra, zorrotza. Kontzertu bat gaizki ateraz gero, orkestraren errua izaten zen, azkarregi edo ozenegi jo genuelako. Antzokia betetzen bazen, aldiz, kontent zegoen, eta denak afaltzera elkarrekin joaten ginen. Baina ez pentsa beti afaltzeko gogoa izaten zuenik. Neurri batean txaloak eta jendetza gustatzen zitzaizkion, baina tarteka tximetaraino jartzen zen, eta eskapo egiten zuen. Bere txoferra kontzertuan soinean zeraman arroparekin jantzi, eta berak beste aldetik ospa egiten zuen.

Anekdotak mordoak izango duzu...

Behin Errumaniara joan ginen 80 musikariko orkestra batekin jotzera. Entsegua hasi eta ez zegoen orkestra horrek zortziko bat natural jotzeko modurik. Zortzikoa egoki jotzeko euskalduna izan behar da, jazza ondo jotzeko beltza eta amerikanoa izan behar den bezala. Desastre hutsa zen hura. Halako batean Luis Marianok “igo hadi heu orkestra zuzentzera” esan, eta hantxe jarri ninduen batuta eskuan, ni baino musikari hobeei nola jo behar zuten erakusten!

Francoren aurrean ere jo zenuten.

Francok ospakizun handiak antolatzen zituen momentuko punta-puntako artistekin. Urte hartan Luis Mariano eramane zuen, eta bukaerari, artista gonbidatuei opari bat egiteko ohitura zuela-eta, zer nahi zuen galdetu zion Fran-

Anonimatua

“Gu pianistak erabateko anonimatuan bizi ginen. Gaur zeinek daki Franck Sinatrarren pianista nor zen? Inork ez”.

SANTURTZI

Herriko Parkean, ekainaren 13tik 22ra arte

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

AZKEN HITZA

Gernikako arbola

"Ohitura nuen Gernikako Arbolarekin bukatzen zen euskal kanten popurri bat jotzeko. Ez zen ez politika ez ezer, ohitura. Behin, Irunen, Frankismo garaian, Gernikako Arbola jotzen hasi eta denak zutitu ziren. Sekulako iskanbila sortu zen. Tartean polizia bat zegoen eta nahikoa komeria izan genuen handik libratzeko".

cok Luis Marianori. Bere gurasoak errepublikarrak izategatik Frantzian bizi zirela eta beraientzako pasaporte nahi zuela erantzun zion berak. Francok inor hil ote zuten galdetu, Marianok ezetz, eta handik hamar minutura deitu zien gurasoei, pasaporte bazeukatela, eta etor zitezkeela esanez.

Kontuak

"Epaitegian egiten nuen lan, eta Frantzian gau batez jota, epaitegiko hilabeteko soldata irabazten nuen. Soldata diferentzia ikusita pentsatu nuen merezi zuela etxetik ateratzeak".

Gertatzen dena da euskaldunak jatorrak bezain zakarrak garelara, eta Frantzian edukazio oso onekoak eta *eskisitoak*. Mariano ere oso *eskisitoa* zen, *amaneratua*. Frantziara joan, urte batzuk pasa, eta Cadillac batean bueltatu zen, txofer eta guzti, txakur txiki bat eskutan, emakumeak agurtzeko eskua musukatuz... Hemen hori nahikoa zen *marikoia* eta halakoak entzuteko.

Bilbon eman zuen lehen kontzertuak ere ez zion askorik lagunduko...

Orduan, hemen mikrofonoaren berri ez geneukan arren, berak mikroarekin kantatu nahi izan zuen, eta "*marikoia*, alferra..." hasi zen jendea. Berak esan zuen, ados, mikrofonorik gabe kantatuko zuela, baina 20 abesti eman beharrean 10-12rekin konformatu beharko zutela, eta hor ere *riki-raka* batzuk izan ziren. Nik uste dut teatroa egiten duenak bi nortasun dituela. Askotan sartzen zen pertsonaia horren barruan, eta horregatik ez zitzaion jendea naturala egiten.

Zuk nola zeneraman artista bizimodu hori, beti gaez bizitze hori?

Zintzo ibili behar. Kabareta, strepteasea, emakume ederrak nonahi... Eskerrak emazteak asko balio duen, eta pazientzia asko daukan. Emazteak eta familiak lotu ninduten, bestela... Bakarrik ibili banintz, galduko nintzatekeen. Harrigarria da zenbat lagun ikusi ditudan galtzen. Suizidio asko dagoen mundu bat da artista-tena. Puntan ibili diren artista askok ez du gainbehera asimilatzen eta...

Askok zure ordutegiarekin ezin dela bizi esango dizute.

Niri ez esan ezkontza batera bazkaltzera joateko! Nola joango naiz ohetik jaiki eta bazkaltzera? 12:30ean jaikitzen naiz, egunero. Fruta apur bat jan eta ordubetera gosaltzen dut. 17:30ean-edo hamaiketako egin, eta 21:30ean bazkaltzen dut. Lagunekin mus partida bat jokatu, telebistako debate bat ikusi, musika entzun, 3:30ean zer edo zer arina afaldu, eta 4:00etarako ohera joaten naiz. Tabernan lanean hasi ginenetik emazteak ere nire ordutegia darama. Ordura arte ez. Ordura arte, ni ohera joaten nintzenean bera umeak eskolara eramateko altxatzen zen

Taberna aipatu duzunez, zuena zen Irungo Alambique ostatu ezaguna.

Zuzeneko musikalia bukatzera zihoala ikusi nuenean, “45 urterekin zer arraio egin behar dut nik?” pentsatzen hasi nintzen, eta emazteak bultzatuta, taberna jarri nuen Irunen, inguruotako lehenbiziko pianobarra. Tarteka jo, tarteka barran zerbitzatu, biak egiten nituen, giroaren arabera. Jakina, jotzea bakarrik ez zen komeni, dirua ere egin beharra zegoen!

Pianistak tabernaria bezain psikologo ona izan behar al du?

Karrera diplomatikoa egin dudala esaten didate lagunak. Barraren atzetik asko ikasten da, liburu bat idazteko beste bai. Piano gibeletik ere jakin behar duzu zer musika gustatzen zaion jendeari, zer eskatzen duen momentuak. Nik lehenbizi niretzat jotzen nuen baina banekien jendearekin *feeling* berezi hori sortu behar nuela. Banekien jendea ez zela gurera egarria asetzera soilik etortzen.

Zuen tabernan pianoa jo bakarrik ez, kantatu ere egiten zen...

Kantuak ilusioa pizten du jendearengan eta kantari asko pasa da gure tabernatik. Erdipurdiko kantaria arrunt maniatikoa da. Batzuek ez dizute kalean egunon esaten boza ez hozteagatik. Oso jende hamalaua da. Pentsa, bati esan zioten oso ona omen zela mendira joan eta pinu baten aurrean arnasa hartzea, eta bere gelan pinu ttiki bat jartzea otu zitzaion! Erdipurdiko kantariakin... Pufff. Ona denak ez du hainbeste zeremonia ibiltzen!

Zuretzat zer da pianista on bat?

Partiturak dakarrena jotzen jakiteaz gain inprobisatzen dakiena, eta batez ere, bihotza duena. Oscar Peterson, esaterako, oso ona zen, asko gustatzen zitzaidan. Lehenbizi pieza eza gutzen zen bezala jotzen zuen eta gero inprobisazioarekin aberasten saiatzen zen. Niretzat robota izateak ez du meritu handirik. Teknikoki ongi prestatutako pianista oso arrunta da. Tek-

Oporrak

“Lagunarteko afariak, musa... nahiago ditut edozein tokitara oporretara joatea baino. Esaten badidazu 15 egunez Brasilerara joateko, ezetz erantzungo dizut. 30 urtez ibili naiz etxetik kanpo, eta orain hemen gelditu nahi dut”.

“Niretzat robota izateak ez du meritu handirik.

Teknikoki ongi prestatutako pianista oso arrunta da”

nika arras hotza da, eta zorionez, munduak eta munduak daude partituretatik haratago.

Pieza bera bi aldiz berdin ez jotzeko beste?

Ez dut sekula pieza bera berdin jo. Beste harmonia batzuk sortzen saiatzen naiz. Ederra da harmonia. Melodia lore bat bezalakoa baita, politena izanagatik ontzi polit batean politagoa izango da beti. Harmoniak asko aberasten du melodia. Horregatik saiatzen naiz beti moldaketa berriak sartzen.

Ezjakinaren kritika ausarta izaten da, ordea.

Askotan izan dugu tabernan Iruñeko organista bat jotzen, musikari ikaragarria. Behin jotzen ari zela, jendeak: “Ken ezak hori hortik hi entzutera etorri gaituk-eta”. Ni horren ondoan zapatila errusiar bat nintzen, baina askok ize-narengatik luzatzen dute pausoa, adituak izan gabe. Ez dute musikaz zipitzik konprenitzen. Behin Gernikako Arbola jo eta batek esan zidan: “Zer demontre jo duk? Gaur ez hago forman!”. Nik uste orduan bezain ongi ez dudala sekula jo.

Zorionez eta zoritxarrez, entzuleek ez dute artistaren belarririk!

Belarri jakin horrekin jaio egiten da. Kantatzen baldin badidazu behin ere entzun ez dudana abesti bat, buruan grabatuta geratuko zait. Memoria ikaragarria dut horretarako. Autoaren matrikula ez dut gogoan, etxeko telefono zenbakia justu-justu, baina orain dela 30 urte jo ez dudana abesti baten hasiera emadazu eta *rau* joko dizut. Gero egia da egunak izaten direla. Bizitzan arazoak baldin badituzu, pianoa jotzera-koan antzeman egingo zaizu.

Alaitasunean eta maitasunean bizi bazara, bihotzarekin joko duzu. ■

<http://www.argaia.com/bideoak>

helbidean, elkarrizketaren bideoa.

UDAKO MENUA

-08

www.ueu.org

Matrikulazio epea: ekainaren 20ra arte

Udako Euskal Unibertsitatea

-EIBARKO ZIZKA-MIZKAK
EKAINAREN 30ETIK UZTAILAREN 11RA

-BAIONAKO GUTIZIAK
UZTAILAREN 14TIK 18RA

-IRUÑEKO AZKENBURUKOAK
UZTAILAREN 21ETIK 25ERA

Jorge Zabalza

“Uruguako ezkerak, tupamarook bereziki, euskaldunen borroka bidezkatat jo izan dugu betidanik, nazio askapenerako borroka delako; azken batean, euskal herritarrek aurre egiten diote XIX. mendean Artigas jeneralak hemen izan zuen etsai berari, inperio espainiarrari”, diosku Jorge Zabalza tupamaroak. Hain zuzen, era horretako pasarteak izateagatik polemika handia piztu du Uruguain Zabalzaren biografiak.

Argazkia eta testua:

ALVARO HILARIO
PÉREZ DE SAN ROMÁN

Tupamaroen betaurreko gorri-beltz iraultzaileetatik

“KEZKATUTA NAGO, eskumak eta Frente Amplioko –Gobernuan dagoen koalizio aurre-rakoia– hainbatek ukatu egiten dituztelako ETArekin izan genituen harremanak, liburuan azaltzen ditudanak. Lehenengok terroristatzat jotzen dituzte bai gu eta bai ETA; besteek diote gauza horiek ez nituela kontatu behar”, adierazi du Jorge Zabalzak, bere biografiaren harira. Nazio Askapen Mugimendu-Tupamaroek (MLN-T) Euskal Herriarekin zuen lotura liburuaren lehenengo atalean ageri da: 1985ean, Uruguai jasandako 13 urteko diktadura latza amaitu zen eta matxinadaren helburuari eutsiz, kalera bueltatu ziren tupamaroak. “ETAk egindakoak behin baino gehiagotan ez genituela ulertzen esan arren eta haiekin bat ez gentozela egia bada ere, talde iraultzaileen arteko elkartasuna ezinbestekoa genuen; Peruko

Tupac Amaru Mugimendu Iraultzailearekin (MRTA) edota sandinistekin, esaterako, solidario izan behar genuen, nahiz eta guztian bat ez etorri. Espetxetik irten berriak ginen arren, burges demokraziaren mugetan murgiltzen ginen arren, elkartasunaren oinarritzko printzipioa ezin genuela galdu argi eta garbi genuen. ETAk berdin egin zuen, urte batzuk lehenago, CX 44 Panamericana gure irratia zorrak kitatzeko 50.000 dolar eman zizkigunean”. Bere esanetan, eskuindarrentzat ulertezina da hau: “Elkartasuna erosi zigutela esaten dute; hori, beraiek inperioarekin duten tratua izan liteke; ez gurea, ez iraultzaileen artean egon ohi dena”.

Hala, 1994ko abuztuaren 24an, MLN-T mugimenduak deituta, jende andana bildu zen Montevideoko Filtro ospitaleko kanpoaldean,

gose greban zeuden hiru euskaldunei elkartasuna adierazteko eta Espainiara ez zitzatela eraman eskatzeko. Polizia uruguaiarrak erruki gabe erreprimitu zituen manifestariak: Roberto Facal eta Fernando Morroni gazteek hilda bukatu zuten. Gobernuak gertatutakoa tupamaroei leporatu zien, errepresioa 11 egun lehenago izandako bileran erabakita bazegoen ere. Rafael Vera Espainiako Estatu idazkariak ere parte hartu zuen bilera hartan.

“Presondegitik irtendakoan, matxinada defendatzen segitu genuen; ideiak lantzeari eman genion, gizarte borrokara lotuta, auzoetan lan eginez, lurraldetasunari eutsiz, beste diktadura bat etorriko balitz prest egoteko. Horretan geundela, 1994ko manifestaldia gertatu zen, Uruguain ohikoa ez zena. Harrezkero, indarkeriaren inguruko eztabaidak izan genituen, eta urte hartako hauteskundeetan eskuina garaile atera zenean, Frente Amplioren porrota guregatik, tupamaroengatik, zela esan zuten askok”, dio Zabalzak. Baina bere hitzetan, “gurea ez zen politika, gureak ez ziren erabakiak, gure printzipioen kontra ziren erabakiak hartzera behartu gintuzten Frente Amplioko agintariak. Une haietan, gutariko batzuek bakardadea zer den jakin genuen. Kaleak eta fabrikak ez ziren gehiago politika egiteko gune aproposa, parlamentua baizik; amaieraren hasiera izan zen hura. Botoak lortzen ahalegindu ahala, Frentekoek uko egin zieten tupamaro historikoen printzipioei, orain MLN eta MPP dauden lekura, gobernu eskuindar batera heltzeko”.

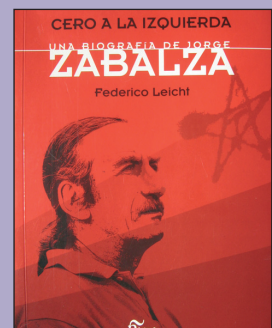
Gaur egungo Uruguain, biztanleriaren %43 pobrezian bizi da. Nekazaritza, Abeltzaintza eta Arrantza Ministerioak 2005. urtean emandako datuen arabera, 2.176 enpresa dira lurra- ren %55aren, aziendaren %40aren eta ardi-aziendaren %37aren jabe. Haur heriotza-tasak beherantz egin duen arren, jaiotzen diren erdia pobrezian jaiotzen dira; horietatik %25 errak- tiko eta elikatu gabe. Zabalza kexu mintzo zaigu: “Egun, indarkeriarik gabe eta gobernu aurrerakoiarekin, soldatak 1970ekoak baino txikiagoak dira. Frente Amplioko politikak haustura soziala areagotzen duela onartu berri du Garganok –Gobernuko Atzerri Aferetako lehenengo ministroak–. Gobernutik esaten dute sozialismoa erdiesteko kapitalismoa garatu behar dela; Pepe Mujica senatariak [hau ere, Zabalza eta beste agintari tupamaro guztiak bezala, militarren gerra-bahitua] esaten duenez, kapitalismo serio bat, bihozbera eta esku- zabala, Suedia bailitza”.

Federico Leichtek Zabalzari buruz idatzita- ko biografiako epilogoan ditugu tupamaroaren honako lerro hauek: “Epopeiako garaiekin alderatuz, errealitatea erabat aldatu da. Horrek ez du esan nahi munduari eta bizitzari begira- tzeko betaurrekoak aldatu behar ditugunik. Ez

Gizon *tamberoa*

Esne- gintza izan zen XIX. mendearen amaieran Ameriketara joandako euskaldun askoren ogibi- dea. Esnetako abeletxeek *tambo* izena dute. Han- dik Jorge Zabalza (Minas, 1943) tupamaro histori- koaren ezizena: *Tambero*. Aita, Pedro Zabalza, senatari kontserbadorea zen arren, Jorge eta bere anaia Ricardo goiz sartu ziren Raúl Sendic-ek sor- tutako Uruguai-ko Nazio Askapen Mugimendu- Tupamaroetan. 1969an –Jorge Montevideoko Punta Carretas presondegian zela–, tupamaroek Pando hiria hartu zutenean, ihesean zebilen Ricar- do atzeman eta bertan hil zuen poliziak. Urtebete beranduago, 111 tupamarok sekula izan den ihe- saldirik arrakastatsuen burutu zuten, Zabalza eta Sendic tartean zirela. Ez zen baina handik alde egingo zuen azken aldia: 1972an, Jorgek zuzendu- tako planari jarraiki, 15 izan ziren espetxe beretik alde egin zuten tupamaroak. Halere, errepresio gordina zela medio, hurrengo hilabeteetan 2.800 tupamaro atxilotu zituzten.

Jorge Zabalza 1972ko ekainean harrapatu zuten; 11 urte emango zituen kuartelez kuartel, bi metro koadroko kioletan. 1985ean, diktadura amaituta, tupamaroak zeregin politikoetara buelta- tu ziren, matxinada helburuak ahaztu gabe. Zabalza tupamaroen Mate Amargo aldizkariaren zuzendaria izan zen. 1994ko hauteskundeetan, Montevideo Barrutiko Batzorderako zinegotzi hautatu zuten. Ezaguna da Frente Amplio (FA) koalizioak bultzatu zituen pribatizazioen kontrako bere jarrera. Beste agintari tupama- roekin bat ez zetorrelako laga zuen Mugimendua. 2007ko urrian, Federico Leicht kazetariak kalera- tu zuen Zabalzaren bio- grafia, *Cero a la izquierda*, eta ez da Frente Amplioko tupamaroen gogoko izan.

da zertan kapitalismoa zein burges demokrazia arrosaz ikusi. Tupamaroen betiko betaurreko gorri-beltzek balio dute”. Etorkizun hurbilera begiratuz, baina, aldaketarik ez du ikusten: “Jendeak aldaketa Gobernuak ekartzea espero du; datorren urteko hauteskundeetan Frente Amplio garaile aterako da, ziur asko. Egoera larria izan arren, ilusioa du jendeak. Zaila da, oraindik ere, ibiliak ez diren bideak ibiltzea. Hauteskundeak alboratu ditugu eta ezin dugu erabili jendeak ulertzen ez duen ekintza zuzena. Dena dela, gertatzen ari dena ezbaian jarri dezakegu: kapitalismoa, demokrazia... Nahiz eta bidea argi ez egon, herri boterea, okupazio- ak, herri irratia, botere gune txikiak planteatu ditzakegu”. ■

Morfinazko lubakiak

Asko ikasi dugu denok Pedro Agerre Azpilkuetaren idatzietatik. Fraide, apaiz nahiz ezkertiarrek ongi asko gogoratu dizkigute haren predikuak, arrazoi batzuk ez badira, besteak direla medio. Halere, agure hark nahi zukeena baino gutxiago ikasi diogu.

Joan berri zaigun asteko *ttakun*-aren hitzak ongi ulertu baditut, euskal idazle modernoak hil daitezzen itxarotea besterik ez dugu, Axular bezain klasiko eta entzute-tsu bihurtu daitezen gazte-edo diren horiek.

Sarako erretorearen *Gero* hura ezagututa, itxaroten geratu baino, agian, aktuatu egin beharko genuke; gaur hobe, bihar baino. Sinpleki esanda, gauzak gerorako uzteak dakarren kalteaz ohartuta, bidezkoena da idazle modernoak akabatzea. Goizetik gauera. Batzuk labanaz, besteak garrotez, baten bat plastikozko poltsa buruan lotuz, eta inor gaindosiarekin. Fusilatu ere egin litezke, lubaki irekien aurrean...

Baina, ez dakit nola kudeatuko dugun afera hori, Eliza Amaren bosgarren manamendua eta Lehendakariaren lehen galdera etikoa aintzakotzat hartuta.

* * *

Lurpean, zizareak dira nagusi. Irakurle, jakin ezazu ezen ironiaz kontatzen dudala, berez negargura handia ematen didana. Izan ere, literatura-idazle izan nahiz irakurle, hildakoari mesede gutxi egin baitakioke lurra eman eta gero. Gutxi balio dio hari hil ondorengo erramuzko koroak. Zerraldoaren gainean, alargunak utzitako arrosa usaintsuen lurrinak. Panegirikoak.

Biziari, bizitzan egin behar zaio laztan. Bizitzan eman musu. Bizitzan izara artean atsegindu... Idazleak omentzekotan, txalotu ditzagun orain, eta ez gero. Plazera izan dezaten idazleek eurek ere, eta ez *a posteriori*ko festazaleek bakarrik.

Jakina, diodan horrek beste eztabaida bat ere bada-

J. I. Basterrutxea

O. Lasagave

A. Apalategi

kar berarekin. Eta ez du horrek zerikusirik letra klasikoen balioekin, balio etikoezin edo moralekin, izan azken horiek erreformazale edo kontraerreformazale. Ez du zerikusirik ez heriotza iragarritakoarekin ezta ustekabekoa ere.

Arestiko horrek berarekin dakarren gurdia da egungo gizartearen gainegiturak ez dituela aintzakotzat hartzen idazleak baldin eta *best seller*rik idazten ez badute, eta, ez diela aitortzen aparteko tokirik erretaula modernoetan idazle *lurtarragoi*.

Hori batetik, eta, bestetik, literatura-kritikariek eta literatura-dibulgatzaileek ez dutela asmatzen irakurle potentzialen goseak pizten... Batzuen kontura besteak, eta horiek haien kontura, gaizki gailtza dentxoak.

* * *

Ez dezagun Axular biluztu, Saizarbitoria janzteko. Gainera, ez dakit nola moldatuko litzatekeen nafarraren sotanarekin.

Jaurilaritzak eta bestelako erakundeek argitaratu ohi dituzten datuen arabera, plazerez eta plazerarengatik euskarazko literaturarik irakurtzen ez duen gizarte batean bizi omen gara.

Hezkuntza-sistemaren baitan daudenek irakurtzen omen dute, eskolarako. Aldiz, aisian, denbora libretan, gutxik itzaltzen omen du telebista, paper zuriaren gaineko narrazio bati ekiteko. Poesia, teatroa eta saioa saldu ere ez ei dira egiten.

Eztabaida ez da autore baten literatura bai, eta bestearena ez. Eztabaida da aro zibernetikoaren garaian, oinarritzko alfabetizazioak hutsune nabariak dituen mundu batean bizi ote garen.

Eztabaida da soziolinguistikoki anormala den herri batean bizi ote garen ala ez... Independentzia, atxikimendu libre, foruzaletasun, komunismo edo sozialismoaren musikarekin morfinaturik bizi ote garen balizko lubaki askatzaileetan. Ahaztuta kulturaren esparru ohi-koak, literatura barne. ■

Biziari, bizitzan egin behar zaio laztan.

Bizitzan eman musu. Bizitzan izara artean

atsegindu... Idazleak omentzekotan,

txalotu ditzagun orain, eta ez gero

Mundua Perez Nievesen arabera

EAE ezagutzen ez duen
Nafartar euskaldunen
tribua aurkitu dute
antropologoek iratín

OSPA
KEMENDIK
!!!

deabru
kantabriak!

Mikel Basabe

ARALARREKO KIDEA

Hutsezintasuna eta fededunak

Pio IX.ak eskaturik, halaxe aldarrikatu zuen Vatikano I. Kontzilioak. Aita Santuak, aurrerantzean, ez du hutsik egingo. Ez behintzat dogmari dagokionean. Aita Santuak, dogma bat bere autoritate gorenari jarraiki eta eliza unibertsalaren artzain delako definitzen duenean, *ex cathedra* berba egiten du. Horrela definitu den doktrina fededun guztiek onartu behar dute. Ez da eztabaizadaten. Horrela da, eta kito.

Hori posible da, goitik beherako egitura delako eliza katolikoarena. Horretaz gainera, piramidala ere bada: goian gutxi batzuk daude eta behean fededun multzoa. Nolabait esatearren, abangoardia dago goian eta horien atzean zintzoki eta doktrina onarturik bizi direnak daude behean.

Fede dogmez eta doktrinaz berbetan ari garenez, berdin dio gero erreallitateak kontrako irakaspena ematen badigu ere: dogma da eta ez dago txarto. Orduan egin beharrekoa doktrina apurtxo bat moldatzea da.

Fededunen batek edo horietako multzo batek doktrinaren egokitasunaz zalantzak balitu, isiltzea dauka. Onartuko du ala ez, baina fededunen artean jarraitu gura badu edo fededunen artekotzat hartua izaten jarraitu gura badu, fededunak isilik geratu eta jakinarazi diotena

INIGO AZKONA

onartzea baino ez du. Gehienek horrela egiten dutenez, kongregazioak iraun egiten du.

Gauzak horrela irudituko luke gainerakook, ez fede eta ez dogma onartzen ez dugunok, alferrik irakurriko ditugula elizaren agiriak: haieran Aita Santuarentzat aldarrikatzen den hutsezintasuna gezurretakoa dela badakigu eta, hori onartzen ez dugunez, kritika egingo genieke eta, jakina, ez gintuzkete taldean onartuko. Nahikoa litzateke esatea, “bera nor dela uste du horrek, erreallitatearen gainetik egia berak duela pentsatzeko?”. Halako ariketa sinplea ere eragozten du hutsezintasunaren dogmak.

Baina, hala eta guztiz ere, elizaren agiriak irakurtzea plazera izan ohi da hizkuntzaren edertasunaz gozatzen dugunontzat. Edukiari ez diogu jaramonik egin, aurretik ere esan dudanez, euren dogma eta doktrinarekin bat ez gatzelako, erreallitatearen argitan hertsatzaile irizten diegulako eta sarri askotan formula zaharkituak baino aurkitu ez ditugulako, gaur egungo arazoei erantzuteko balio ez duten iraganeko formulak. Baina hizkuntza. Hori bai ederra!

Urte askoren ondoren, argitaratu berri den azken agiria irakurri, eta sentazio berbera izan dut: edukia alferrikoa eta hutsala. Baina erabiliriko hizkuntza, hori bai ederra! ■

«
Urte askoren ondoren, Elizak
argitaratu berri duen azken agiria
irakurri, eta sentazio berbera
izan dut: edukia alferrikoa
eta hutsala. Baina erabiliriko
hizkuntza, hori bai ederra!
»

TXANDAN

Joxerra Garzia

Etxean bezala plazan

Elkarrekin bide luzea egin zuten arren, edo akaso horrexegatik,

bikotekideetako batek, bestearen infidelitasuna tarteko, harremana etetea erabaki zuen, eta hala jakinarazi zion bikotekideari: susmoak errezelo bihurtu zitzaizkiola, eta ez zegoela horrela aurrera jarraitzerik.

Handik denbora batera, bikotekide infidel ustezkoak, damu-itxura larriz, honako galdera hau egin zion bere lagunari (aurrez aurre edo telefonoz ausartzen ez, gutuna idazteko astirik ez, eta, ziur asko, e-mailez):

“Ados zaude gure bikote-liskarrari elkarrizketa bidez amaiera emateko prozesu bat bultzatzearekin, baldin eta

emateko borondatea?”.

Zutabegile hau ez baita (eta ez baitu izan nahi) orojakile, ezin esan, oraingoz behintzat, zer erantzun zion bikotekide zapuztuak infidel damutuari. Susmoa du, ordea, nekez erantzungo ziola “bai, maitea, ados nago”.

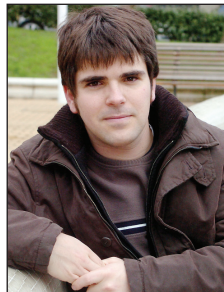
Nolanahi ere, errutinak, susmoek edo errezeloei harremana gaiztotzen dutenean, galderarik aldrebesena ere hobe da, isiltasun liskar-estalia baino, eta, kontu honetan guztian, hitza hartu edo emateari bidea itxi nahi diotenak dira susmagarrienak, nola etxean hala plazan. ■

Galdera

Galdera argia da: “Estatu independente gisa eratzea onartzen duzu?”. Ez da euskal mendebaldarroi egindako itauna, bistan da. Baina Eskozian ez dute zortzi lerroko galderarik erabiltzen, denek argi dutena esateko. Independentziak zenbat jarraitzaile eta zenbat aurkari dituen da gakoa, ez besterik. Eta ez dut zalantzarik zer-nolako trauma litzatekeen Londresen Eskozia bereiztea. Irlandako batasuna Londresen eragin handirik gabe gerta liteke, baina zer Erresuma Batu osatu Ingalaterra ia bakarrik geratzen delarik (barkatu galestarrok)?

Oso leku gutxitan daude European antzeko gatazkan: Erresuma Batuan, Belgikan eta Espainian. Mendebaldeko gainontzeko herrialdeetan, edo oso gutxi dira nazio txikiak (Alemania, Eskandinavia) edo, herri gutxitu asko izan arren, auziak oso atzean daude agenda politikoan (Frantzia, Italia). Ekialdeko herrialde gehienek ere badi-tuzte gutxiengoak baina aldameneko estatuan nagusi izanik, muga aldaketa erabat tabua da, dozena erdi estatutan bizi diren hungariarentzat adibidez.

Sinesgaitza da britainiarren jarrera, polemika, zarata eta eztabaidatik ahalik urrunen dauden tesietan dauden gatazka iberikoen aldean. Eskoziako independentistek Katalunian edo EAeko Legebiltzarrean abertzaleek

INIGO AZKONA

baino askoz boto portzentaje txikiagoa izanik, ez dute ezkututzen zein helburu duten. Eta oinarri demokratikoa inork ez du zalantzan jartzen, gehiengoak gura duena beteko da. Jendea limurtu eta independentziara erakarritz gero, bikain, eta osterantzean, lanean jarraitu (ez, ordea, Galizian edo Nafarroan bezala perfil abertzalea jaisten). Aurkariak, laboristak nahiz kontserbadoreak, beste horrenbeste. Independentistak deabrutu beharrean, estatu bakarrean batuta jarraitzea mila aldiz komenigarriagoa dela aldarrikatzen. Independentziak ekar ditzakeen galerekin berbetan, noski, beldurra-
ren estrategia da beti independentziaren aurkako arma eraginkorrena. Askatasunak beti dakarren beldurra da, batzuentzat zirrara dena izua da besteentzat. Baina hala behar du eztabaidak.

Gurean berriz, tankeen mehatxua modan ez dagoenez, bide hobea aurkitu dute: epaitegiak hiru botereetatik bat izanik, demokrazia zuzenaren muga demokratiko bihurtzen da. Eskozian parametro argietan daukate eztabaida, independentzia gura duzu ala ez duzu gura. Hemen zarata da nagusi.

Diskurtso zirkularrak eta indefinizioa gailentzen dira, eta alderdi abertzaleek ataka gaindiezina daukate urruneko asmo ederren eta berehalako politiken artean. Eta beti, txikira jolasten, bistan da. ■

« Eskozian parametro argietan

daukate eztabaida,

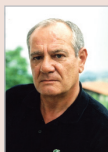
independentzia

gura duzu ala ez duzu gura.

» Hemen zarata da nagusi

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Herritik dator notizia. Bertan, demokrazia estetika jantzi dute berriz. Bertako biztan-

leriaren iritziaren aurka, galdeketa gabe herritarrek hautatu alkate eta zinegotziak udaletxetik kanpo eman dituzte. Aspaldiko asmoa gauzatzen ari dira. Galtzaileak nagusi demokraziaren ederraren izenean. Ibarretxeek aurkeztu galdeketa alde eta aurka daudena, herritarren erabakiaren aurkako agertu zaizkigu. Agintea eman ez dien jendarte zigortzea erabaki dute. Nola kristo sinetsi bestalde, herritarrei hitza eskatu eta ondoren emaitza errespetatua izanen denik, holako estrategiaren bultzatzaileen aldetik baldin badator?

Pasaiako

Gizartearen zatiketa bultzatzen ari dira, batasunaren izenean. Eta beren nahia lortu ez duten herrietan, bestelako trikimailuak asma-

tzen ari dira zatiketari sakontzeko. Zernahi. Hernanin, Aristimuño *Pana* zenaren oroigarri oro nahi lukete lurperatu, bere herriak gogoan edukitzeko agerian ematera erabaki zuenean. Lehen ere, herri honen parte batek aski frogatua du zigorrari aurre egitearen kirolean aditua dela eskarmentuz, eta irabazitako dominak ezkututzen bazaizkio ere alzheimerak ez duela jo. Biktimak nahi dituzte desagerrarazi. Enbarazu egiten diete. Haien lekukotasunek inkomodatu dituzte. Jaioko dira berriak, gu gara Euskal Herriak. ■

BERTSO BERRIAK

Erika Lagoma

UKAN-i jarriak

I

Izan zintezkeen txori
edota hegazkin,
lurrerako ez zara
sortua behinepin.
Gasteizeko zeruan,
Bilbon, nahiz Donostin
topa egin dezagun,
ekin, UKAN, ekin.

JOSU SANTESTEBAN

IV

Zara: aterki, plater,
sakeleko lapitz,
kamixeta, axota...
Ta hau zenbat aldiz!
Opariek euskaraz
egin al dute hitz?
Buruko mina daukat,
atxis! UKAN, atxis!

II

Lau hanka ta bost zero
ia jaio aintzin.
Koloretsua zara
baina ikustezin.
Birsortuko zarela
egin diezu zin.
Haginekin egizu
txin-txin, UKAN, txin-txin!

V

Mikrotik bafleraino
irriparra txuri.
kameraren aurrean
zabiltza urduri.
Lasai, zu zara... foko,
klaketa, irudi!
Salto, egizu, salto,
mugi, UKAN, mugi!

III

Pintxo ere bihurtu
zintuzten kanpañan
zintzurra goxatzeko
aurreko azañan.
Txotxa dantza ezazu
euskotar Dartagnan.
Platera hautsi gabe
ñam-ñam, egin ñam, ñam.

VI

Paretak margotzea
ez al da gutxitxo?
Zimenduei eusten
asko gabiltza, txo!
Aspaldi dakigunez
“pixka bat, *es mucho*”
lo, lo egin ezazu
goxo, UKAN, goxo.

DISKO KRITIKA

Jose Ignazio Ansorena

Pagoarteko soinuak

Mendizale garenok ondo ezagutzen dugu pagadien ederra. Hosto argi zurrupatzaileek itzal magikoa sortzen dute, freskagarria eta laharrik hazten uzten ez duena. Pago arteko bidea garbia da beti, sasirik gabekoa. Izenari omen eginez, ezaugarri bera izan du hamar urtez martxan izan den Pagoarte Elkarteak.

Euskal artearen laborategia. Horixe zen Pagoarte: euskal artearen inguruan laboratu egiten zuten, aprobak, esperimentuak, dastaketak... Igarri da artisten sena zegoela atzean. Dagoeneko, hamar urte beteta, amaitu du ibilbidea. Utzi du, ordea, amaiezina den arrastoa. Pagoartek egingakoek oihartzuna izango baitute Oiartzundik kanpo ere. Freskagarria eta laharrik hazten utzi ez duena.

Erreparatu nahi diot bereziki musika arloan egingako lan bati: *Oiartzungo Cavallé-Coll organoarentzako musika* deitzen den grabazioari. Ondo mamitutako kultur ikuspegia dago lan honen oinarrian.

Aurrenik, pagoartezaleak ondo konturatu dira herriaren aberastasun handia dutela organo horretan. Eta zaintzeko modu onena eguneko musika jo eta entzun araztea dela.

Horrela ba, abiatu dira gure garaiko konpositoreei bereziki organo horretarako sortutako obrak eskatzen. Organozale ez denak agian ez du jakingo, baina tresna honek duen konplexutasunarengatik, obra guztiak ez dira berdin ematen organo guztietan. Zein garaiko, tamaina eta organogileen lana den, aukerak ere halakoak. Sortzaileak hautatzerakoan ere begi zorrotza izan dute: Gorka Cuesta, Ramon Lazkano, Peio Zabalette eta Loïc Mallié.

Hurrengo urratsa jotzaile egokiak bilatzea. Zerrenda ez da inondik ere makala: Loïc Mallié bera eta Oskar Candendo organoan, Urko Arozena eta Iñaki Telleria txa-

Oiartzungo Cavallé-Coll organoarentzako musika

Batzuen artean

PAGOARTE ELKARTEA

Iraupena: 53'50" (CD1)
44'56" (CD2)

Prezioa: 23,50 euro

laparta eta perkusioan, Aitor Arozena txistuan, Fernando Latorre baritonoa kantari...

Grabatzea ondoren. Mikel Fernández teknikari probatua jarri zuten lan horretan eta honek egin-kizuna ederki bete ere.

Azkenik, argitara ematea. Liburuxka ezin txukunago batez hornitua. Obra guztien aipamenak Pello Zabalaren eskutik. Organoaren historia Xabier Alberdik atondua. Organoaren ezaugarri guztien zehazpena eta organo jotzaile famatuen iritziak berari buruz. Egile eta jotzaileen curriculumak eta obren testuak orriak borobiltzeko. Dena paper atseginean, ongi diseinatua eta argazki egokiez apainduta.

* * *

Hori guztia hasiera besterik ez da. Inor bazkal-tzera gonbidatu denean egiten zaion harrera beza-lakoa. Horren ondoren janariak datoz. Hortxe dago -aurreko guztiari esker bere neurrian estima-tu ahal izateko moduan- lan honen benetako balioa. Esperientzia berria da. Punta puntako sukaldaritza berriaren menua.

Niretzat, noski, txistu eta organo obra da bere-ziki kuttuna. Aitortu behar dut, baina, grabazio osoa dela garaiko artearekin birradiskitzeko auke-ra. Eta topiko asko birrintzekoa ere bai.

Topiko oso zabalduak badira: organoaren inda-rra aipatzen da. Honetan, indar boteretsu horrekin batera, leuntasun sarkor eta irakigarria ere nabari-tzen du entzuleak. Organoa orkestra bat dela ira-kurtzen da sarri. Ez da egia. Organoa ez da inondik ere orkestra baten imitazioa. Organoa tresna jato-rra da, orijinala, ez dago bera bezalakorik.

Musikaren misterioarekin topatzeko hamaika era desberdin eskaintzen ditu eta komunikazio artistikoa murgiltzeko bide ezin oparoagoa ematen. Gure garai-ko musika aspergarria dela eta ezin uler daitekeen topikoa ere deuseztatuta gera-tzen da grabazio hau entzunda.

Jar zaitez entzutera, ez autoan zoaze-la edo zerbait irakurtzen ari zarela. Horretara bakarrik. Esperientzia bene-tan berritzaileari zabaldu iezaiozu zure gogoa. Emaiozu lan honi merezi bezalako aukera. Berak ondo baino hobeto ordain-duko dizu.

* * *

Mendi bideetan barrena urte luzeetan hazitako pagadia eskertzekoa izaten da. Pagoarte Elkartearen lan mardul, zirikatzaile eta kalitatezko honek esker gutxi jasoko du agian gure egunotan. Etorkizuneko lana delako. ■

Dezibel adina diru

Musika krisian? Nahi luke, inguruan antolatzen ari den jaialdi pila ikusita. Inoiz baino festibal gehiago izango da Euskal Herrian ekainetik aurrera. Badirudi azken urteetan zerbitzua nagusitu zaiola produktuari; kontzertuek mugitzen dituzte sosak, diskoen salmentak gainbehera doaz. Musikaren errotarria ez da gelditu horregatik, natza aldatu baino ez du egin. Noiz arte jarraituko du dantzak? Zein arrisku ditu dinamika honek?

GORKA BEREZIARTUA

ERREGEAREN BILA abiatu eta etxe ondoan aurkitu. Last Tour International enpresa bizkaitarrak lotu ditu datozen hilabeteetako jaialdi garrantzitsuenen hari muturrak. Ekainaren 20an Kobetasonik metal jaialdi berriarekin ekingo diote udari. Judas Priest, Kiss,

Slayer, Helloween eta Europe taldeek, besteak beste, tximarik luzeenak astinaraziko dituzte Bilboko Kobetamendi parkean. Baina hori bukatuta ez dute Last Tourrekoek deskantsurako denbora askorik izango: jendea gainez gain etorriko da Bilbao BBK Live fes-

LUIS JAUREGIALTZO/ARGAZKI PRESS

Horrelako itxura zuen iaz Bilboko Kobetamendi parkeak Metallica taldea eskenatokira igo zenean. Aurten bi jaialdi antolatu dituzte leku berean: Kobetasonik eta Bilbao BBK Live. Euskal Herria Zuzenean jaialdiak eta Azkena Rock festibalak osatzen dute Euskal Herriko jaialdien eskaintza.

tibalera, The Police, Lenny Kravitz, R.E.M., The Prodigy edo Madness bezalako taldeek erakarrira. Eta Gasteizko Azkena Rock jaialdia ere ganean izango dute irailean. Giharrak berotuta iritsi dira, maiatzaren bukaeran Getafen (Espainia) Electric Festival jaialdia antolatzen ibilita. Hori, enpresak kudeatzen dituen beste taldeen birak ahaztu gabe: El Columpio Asesino, Fito & Fitipaldis, Andres Calamaro, Extremoduero, Tequila... Urte osoan gelditzeko astirik gabe dabilta, artisten atzean dagoen eromenean ezerk huts egin ez dezan.

Ibai Villapún Last Tour Internationaleko prentsa burua da; bere agenda Fiat Panda autoa bezalako: dena ez da kabitzen. Aurten Euskal Herrian izango diren artistak lortzea “diru kontua” baino ez da izan bere esanetan. Musikariek European bira egitea erabakitzen duten momentuan enkantea hasten da. Eskaintza onena egiten duen promotoreak jartzen du bere kartelean letra larriz hain ezaguna den taldearen izena.

Erraza dirudi. Konpetentzia basatia da ordea, batez ere kontuan izanda tankera honetako jaialdiak musikatik harago dagoen fenomenoaren isla direla. Udalei eta erakunde publikoei biziki interesgarria zaie kulturaren bidetik etortzen den turismoa eta azken urteetan ez dira otean egon inbertsioekin. Jaialdien hazkundea kultur azpiegitura handien ugaritzearen atzetik etorri da eta fenomeno

Goitik behera: Judas Priest taldea, R.E.M. taldeko Michael Stipe eta Keny Arkana hip hop abeslari frantziarra, udako hiru jaialditako protagonistak.

berri samarra da gurean. Orain dela pare bat urtetik hona dirulaguntzak handiagoak dira “eta horrek eragin du lehen jaialdiak egiten ez zituzten asko orain mundu honetan sartzea” Villapúnen arabera. Bilboko Udalak esaterako, 1,5 milioi euroko laguntza eman zuen joan den urtean Bilbao BBK Live jaialdiko taldeak ekartzeko. Gehitu horri esponsorrek publizitatearen truke ematen dutena.

Noiz lehertuko da puxika?

Merkatua badago momentuz, baina argi ibili. AEBetan Coachella jaialdi erraldoiak dominatzen egin du, ez ditu sarrera guztiak saldu. Eskaintza gehiegi ugaritzen denean ikusiko da zein jaialdi den hegazkina eta zein globo aerostatikoa. Villapúnen iritziz entzuleek esan beharko dute jaialdi gehiegi antolatzen direnontz. “Hemendik pare bat urtera galbahe antzeko bat egongo dela uste dut eta indartsuenak geratuko dira”. Zalantzarik ez, puxika lehertzeko arriskua bada go bere ustez, baina beste edozein sektorearen antzekoa da peril hori jaialdiekin. Esan bestela etxebizitzetan inbertitu zuten enpresei, seguruagoa al zen?

Gainera badaude entzule kopurua ziurtatzeko *trikimailu* batzuk. Bat eskusibitate klausula ordaintzea da. Promotoreek diru gehiago eskainiz lortzen dute talde batek euren herrialdean kontzertu bakarra eskaintzea. Electric jaialdian Last Tour Internationalek horixe egin zuen,

ZIO ● ZIENTZIA
● IRAKURLE
● ORORENTZAT

Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela lau urte abian jarritako ekimena da ZIO (Zientzia Irakurle Orentzat). Bizkaiko Foru Aldundiaren babesa duen bilduma honen xedea ezagutza edonoren esku jartzea da, liburu interesgarriak, entretenigarriak eta kalitatezkoak eskainiz. Oraingoz, sei dira bilduma osatzen duten lanak. Zientziara hurbiltzeko tresna fresko eta erabilgarriak ZIOk dakartzanak.

gure artean euskaraz

Universidad del País Vasco Euskal Herriko Unibertsitatea

BFA DFB Bizkaiko Foru Aldundia Diputación Foral de Bizkaia

Eta jazz, noski

Uztaila eta jazz eskutik joaten dira urtero. Aurten jaialdi berrien distirak ez itsutzeko ahalegin berezia egin dute Getxo, Gasteiz eta Donostiako jazz jaialdiek, Baionako La Ruée au Jazz, Zarauzko Jazz Mintegia eta Arabako hiriburuan hirugarrenez antolatu duten Jazzaharrean ahaztu gabe.

Azken horrek botako du itxaferoa uztailaren lehenarekin. Euskal Herriko artista ugari bilduko dira Gasteizko Alde Zaharrean, baina ez dira faltako Herrialde Katalanak, Espainia eta Alemaniako musikariak ere. Uztailaren 13ra bitartean hamalau talde ariko dira.

Getxok zaletuaren apetitua esnatzeko menu berezia prestatu du aurten. Uztailaren 8tik 12ra bitartean izango da aurtengo Getxoko Jazzaldia, Bilbao BBK Live bukatu eta bi egunera beraz. Jaki guriena John McLaughlin gitarra jolea da –Chick Coreak zera esan zuen berataz: “Lehenago inork ez zuen horrela jotako gitarra elektriko bat entzun”–; ezin ahaztu ordea Arturo Sandoval kubatarra, ezta Archie Shepp eta Avishai Cohen estatubatuarrek ere.

Hiru eguneko programa prestatu dute Baionako La Ruée au Jazz jaialdiaren aurtengo ediziorako. Uztailaren 11n Mina Agossi kantaria ariko da, Ahmad Jamal –Miles Davis-en piano jole gogokoenetako bat– 12an eta Erik Truffaz tronpetak jole suitzarra 13an.

Baionatik berriro Gasteizera, uztailaren 13tik 19ra bitartean mito bat, Herbie Hancock eta beste hainbat izen garrantzitsu: Chucho Valdés Quintet eta Bebo Valdés, Cassandra Wilson, Sonny Rollins... Gainera Mendizorrotza kiroldegian elektronika entzuteko aukera izango da jaialdiaren 32. edizioan.

Eta postrerako bi zita klasiko: Donostiako Jazzaldia hilaren 22tik 27ra ospatuko dute. Lou Reed eta Liza Minelli ekarri dituzte aurten kartel buruan. “Betiko” jazzetik edan nahi duenak esku-eskura izango ditu Keith Jarrett, Kenny Barron, Maceo Parker edo Johnny Winter, besteak beste. Zarauzko Mintegian aldiz, Iñaki Salvadorren gidaritzapean, luxuzko hamar irakasle izango dira aurten ere uztailaren 17tik 20ra.

Espainiako Estatuan Rage Against The Machine eta Metallica jotako kontzertuak bakarrak izan zitezten. Zenbat diruz ari garen? *Top secret*, datu hori ez dute ematen. Edonola ere, maiztzean Espainiako *El País* egunkarian argitaratutako erreportaje batean zenbaki batzuk argitaratu ziren: The Police-en Bilboko kontzertua, 1,9 milioi euro, udako garestiena da.

EHZ, beteranoena

Diru kopuru txikiagoak izango ditu esku artean Euskal Herria Zuzenean jaialdiak, baina paparrean domina jar dezake: udako jaialdi beteranoena da. 2008koarekin nerabezaroan sartuko da bete-betean, 13. edizioa izango du. Ez da bide erraza izan eta bazirudien aurten malkarra ezingo zuela igo. Jaialdia “bihurgune”-ra heldu zela adierazi zuten joan den urteko abenduan, festibalak galerak izan zituela. Artistek hitzartutakoa baino gutxiago kobratzea onartu zutelako lortu zuten kontuak berdintzea. Joan den urteko abenduan jaialdia antolatzeaz arduratzen den biltzar nagusia Hazparden bildu zen etorkizuneko bideari laharra kentzeko. Arrosan zortzi urtez antolatu ostean aurtengoa bosgarrena izango du EHZk Idauze-Mendin. Bosgarrena eta azkena, datorren urtean non ospatuko den zehaztu ez duten arren.

“Agur Zuberoa” esateko tenorea iritsi da eta horretarako musika taldeak ekartzeaz gain bestelako animazioak ere antolatu dituzte. Kartel buruan nazioarteko eszena alternatiboko hiru izen ezagun: Keny Arkana hip-hop abeslari altermundialista, Toots & The Maytals ska-reggae talde jamaikarra –besteak beste talde honen *Chatty Chatty*ren bertsioa da Kortaturen *Sarri Sarri* kanta ezaguna– eta Clawfinger rap-metal estiloaren aitzindaria. 1990eko hamarkadan *Do what I say* abestiarekin arrakasta handia lortu zuen talde suediar horrek.

Jaialdi handia izanik ere, bestelako eredua da EHZrena. Buxet handirik gabe, inguruko herritarrekin elkarlanean ariko da, baita Euskal Herriko Laborantza Ganberarekin ere, jaialdiko elikagaiez hornitzeko. Birziklapena sustatuko dute eta droga kontsumoaren inguruko prebentzioa landuko da jaialdian. Esne Beltza taldeko Xabi Solanok laburbildu zuen hobekien jaialdiaren izaera aurkezpena egin zenean: “Hango giroa oso herrikoia da; beste festibal askotan ez da hori gertatzen”. ■

Atxaspi hotela

Bittiria kalea 24 • 31770 LESAKA
Tel.: 948 637 536 • www.atxaspi.com

CONSUMER EROSKI

orain euskaraz

Zure ohiko EROSKIn eskatu, ekainaren 9tik aurrera. Harpideduna bazara, deitu telefono honetara: 902 540 340

ER EROSKI
orain euskaraz

Zure ohiko EROSKIn eskatu, ekainaren 9tik aurrera. Harpideduna bazara, deitu telefono honetara: 902 540 340

CONSUMER EROSKI

Konsumitzailearen aldizkaria

www.consumer.es

Konsumitzailearen aldizkaria

SAKONEAN
HIRIGUNE
HISTORIKOAK

Freixagarrin
Eguzkitarako
betaurrekoak

BESTE HAINBAT GAI
• Europa, bidaiarekin
• Medusaren aurkariak
• Teleskopoaren bertute
eta gabeziak

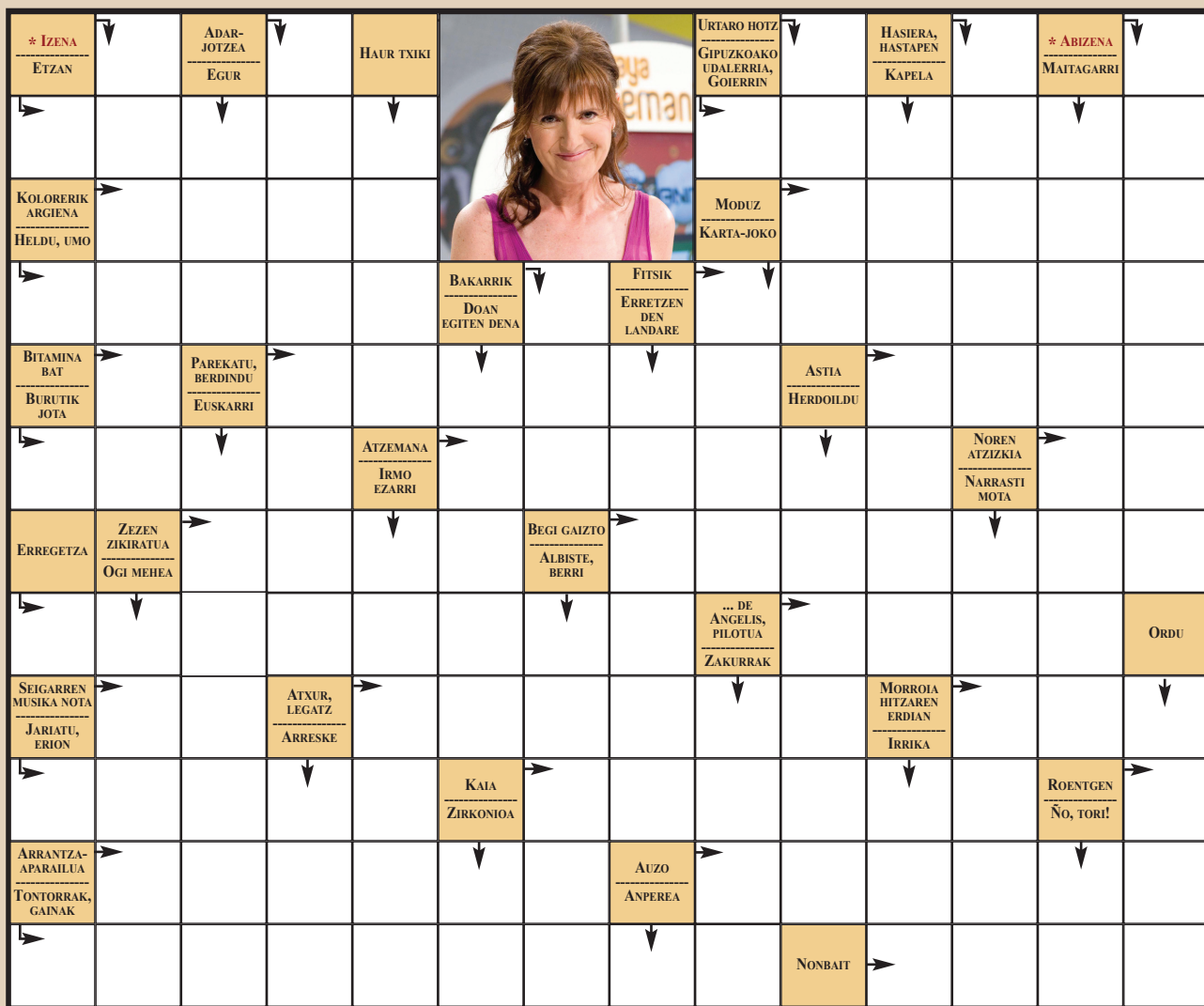
FUNDACIÓN
EROSKI

zurekin

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

Kreditu txartela

Aita batek besteari:

- Joan den astean kreditu txartela lapurtu zioten semeari.
- Ez ezazu esan! Eta jakinarazi al diozu udaltzaingoari?
- Ezta pentsatu ere! Lapurrak semeak baino askoz gutxiago gastatzen du eta!

Baloiak

Irakurle fin eta txistegile trebe batek bidali digu hau:

- Zertan dute antza flandriarrek eta futboleko atezainek?
- !?!
- Biak etengabe ari direla “Baloiak kanpora!” oihuka!

Soluzioa

L									
H	A	M	A	Z					
N	E	G	A	S	A	Z			
Z									

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Indarraren eta melodiaren oreka perfektua

Arrasateko J. Sangrek sortutako eta gidatutako taldea dugu Governors. Fjord, Ekon eta Brutal Melody sortu ostean, metala ia erabat alboratu eta Fjord-en ildotik gehiago sakonduta, rock indartsuko emaitza lortu du, melodia barra-barra daukana. Ezin ahaztu ordea, punk-rock zantzu asko dituela, baita hard-rockaren aztarna nabaria ere, zentzu zabalenean ulertuta. Eskarmentu eta talentu handia daukaten hainbat musikarirekin batera abesti indartsu eta ederrak zizelkatu ditu, indarra transmititzeaz gain melodia oso itsaskorrak dituztenak. Hala ere, horren gainera J. Sangreren abesteko gaitasuna eta erregistroak nabarmendu beharrean gaude, horrek ematen die-eta abestiei estimatzen dugun boro-biltasuna. Hitzak kritikoak dira, metafora ederrekin atonduta daude eta tarteka hunkigarriak dira.

Itxaron beharra ez da
itxaropena

Governors

OIHUKA

Iraupena: 44'00"
14,95 euro

GOVERNORS

«Helburua da entzulea harrapatuko duen zerbait lortzea, eta horretarako gauza desberdinak batzea»

Rock indartsuko talde gutxi zaintzen dute hainbeste melodia. Melodia bide bat da edo helburua?

Bidea. Ez dut melodia egitean pentsatzen. Ideia bat jaio edo sortu eta garatu egiten dut. Helburua da entzulea harrapatuko duen zerbait lortzea, eta horretarako gauza desberdinak batzea.

“Aktoreak aldatzen dira eta ez historia”. Euskal Herriko agertokietan 90eko hamarkadako musikari asko ikusten ditut.

Gaur egungo musika taldeek 90ekoek baino zailtasun gehiago dituzte. Taldea sortzea errazagoa da orain, baina falta da taldeak lagunduko dituen disko industria. Talde asko daude eta jendeak musika asko

kontsumitzen du. Musika ez dago krisian, industria da krisian dagoena.

“Rock and rollari buruz hitz egin ahal izango nuke, baina zer zentzu du zerbait esateak dena esanda bada-gu”. Ez da gelditzen esatekorik?

Musikariok batzuetan sormen estresa izaten dugu. Zaila da jendea interesatuko zaion hitz irudimentsuak idaztea. Batzuetan galdu egiten gara hori asmatzen. Horren aurrean apologia egin nuen, inoiz idatzi dudana hitz azkarrena da.

Zikloa kantuan erabilitako esaldiekin –“75ean jaio nintzen”, “Laboak eta Black Sabbathek nire haurtzaroko musika jarri zuten”– hurbiltasun berezia lortu duzu...

Ohitura dut hitzak idatzi eta gero borobiltzeko, baina kasu horretan horrela egin nahi nuen. Sasoi horretan oso hitz onak idazten dituen Tote King hip-hoperoa entzuten nengoen eta horren ildoak gustatu zitzaidan, kalekoagoa.

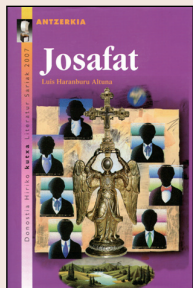
1981 Irlandara egin zenuten bidaian idatzi zenuen? Arrasto handia utzi zuen zuga?

Irlandan etorri zitzaidan ideia. Irlandak asko inspiratzen du idazteko, baita Euskal Herriak ere. 81eko greba izugarria izan zen. Zirriborrea idaztean Irlandako lagun bati bidali nion eta hunkitu egin zela erantzun zidan; orduan, hala utzi nuen. Urtero joaten naiz, nire bigarren herria da.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Josafat
Luis Haranburu
Altuna
KUTXA FUNDazioA
98 orrialde
7,60 euro

Donostia Hiriko antzerki saria

Luis Haranburu Altunaren *Josafat* antzezlanak eskuratu zuen iaz Donostiako Udalak Kutxa Fundazioaren sustapenarekin urtero antolatu ohi duen literatur lehiaketako antzerki saria. Antzezlanaren gaia honakoa da: bukatu da gizadiaren ibilera eta etorri da ordua gauzak bere tokian jartzeko. Gizaki bakoitzari merezi duena emateko tenorea da. Azken Judizioaren unean hantxe daude San Migel eta Dante euskaldun batzuk epaitzeko. Norzuk? Esteban Garibai, Loiolako Inazio, Manuel Larramendi, Pedro Agerre *Axular*, Agosti Xaho, Santakrutz apaiza, Fran-

tzisko Xabier Munibe, Sabino Arana, Migel Unamuno, Jon Mirande, Joxe Miel Barandiaran, Gabriel Aresti eta etakide bat, besteak beste. **I**

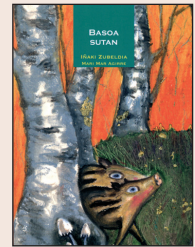
XXI. mende hasierako hizkuntza politikaren oinarriak
Batzuen artean
EUSKARAREN AHOLOKU BATZORDEA
136 orrialde

Euskara bizia, egunerokoa eta noranahikoa izan dadin

Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiak sei urteko ibilbidea egin du. Hori dela eta, hizkuntza politikaren arloan egindako bidea eta ondorengo urteetan eman beharreko pausoak aztertu ditu Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, XXI. mende hasierako hizkuntza politikaren oinarriak txostenean. Helburua, liburuaren apailatzailen esanetan, gaiaren inguruko eztabaida abian jartzea da, hizkuntza politikaren “argi-ilun batzuei” buruzko gogoeta eginez. Gainera, aurrera begirako ildoak ere jasotzen ditu argitalpenak. Hizkuntza Politikarako Sailburuorde Patxi Baztarrikak hitzaurrean dioenaren arabera, “gizarte eztabaidak aurrera egin ahala” beste dokumentu bat ontzeko ahalegina egingo dute urte honen hondarrean. **I**

Bizilekua erre dizutenean

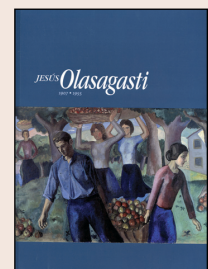
Irurtzun aldeko mendietan bizi ziren animaliak dira Iñaki Zubeldiak idatzi duen eta Mari Mar Agirreren marrazkiak dituen *Basoa sutan* kontakizuneko protagonistak. Eta ziren diogu, orain ez baititugu han aurkituko. Gustura asko zeuden mendi haietan, harik eta gizon nazkagarri bat bidoia eskuan etorri eta sute ikaragarria sortu zuen arte. Orduan, han bertan hil ez zirenak, beste norabait joan ziren, Urdiaín alde-
ra. Hiru urte pasa dira, baina animaliek ez dute euren benetako bizilekua ahaztu, ezta hain era bortitzean alde egitera bultzatu zituen arrazoia ere. Oroitu egiten dira oraindik, zeinen ongi ibiltzen ziren Bi Haizpe inguruko mendi malkartsuetan, gizakiengandik urrun. Gizon bera berriro ere mendian ikusiko dute ordea, eta kontuak garbitzeko unea etorriko da. **I**

Basoa sutan
Iñaki Zubeldia,
Mari Mar Agirre
EREIN
30 orrialde
5 euro

Margolariaren biografia eta lana

Txiki-txikitatik pinturarako zale-
tasuna agertu zuen Jesús Olasagasti margolari donostiarra. Europar loratzen ari ziren abangoardietara hurbildu zen berehala, kubistekin Frantzia eta Quattrocientoa osatzen zuten pintore italiarrekin harremanetan jarritz; Ingalaterran, berriz, erretratugile handien teknika bereganatu zuen. Abangoardista izan zen bere aurreneko margolana, beraz. Baina ondoren Gerra Zibilak markatu zuen, eta bere koadroren bat 1937ko Parisko Nazioarteko Erakusketan ikusgai izan bazen ere –hain zuzen ere, frankistek egindako triskantzak salatu ziren erakusketan hartan– Olasagastik falangista gisa, beste aldekoekin borrokatu zuen. Gerra ostean begiak kontserbadurismora itzuli zituen, eta erretratuaren bidea aukeratu, horretan ere ospe handia lortuz. **I**

Jesús Olasagasti (1907-1955)
Mª Jesús López de Sosoaga Betolaza
KUTXA FUNDazioA
128 orrialde
30 euro

Gizarte-ezagutzaren garapena

Batzuen artean

UDAIKO EUSKAL
UNIBERTSITATEA

484 orrialde
27,40 euro

Gazteenek duten gizarte ezagutzaren garapena

Udaiko Euskal Unibertsitateak plazaratu du Luixa Reizabalek —lan-talde oso zabalaren laguntzarekin— egindako ikerketa. Liburuaren izen osoa *Gizarte-ezagutzaren garapena nerabezarora arte* da. Jaio bezain laster, gizarte-sistema konplexuan murgiltzen gara, eta biziraun nahi badugu, ezinbestekoa zaigu horren inguruko ezaguera garatzea; horretarako, besteak beste, beharrezkoa dugu pertsonen eta haien arteko harremanen inguruko jakinduria: aberria, politika eta ekonomiaren funtzionamendua ezagutzea; jaiotza eta heriotza ulertzea; baita bakea,

gerra eta beste hainbat kontzeptu sozialen esanahia gogoan izatea ere. **I**

Iñaki Seguirolak irratiz hedatutakoak liburu batean bildurik

Alberdania argitaletxearen eskutik kaleratu du Iñaki Seguirolak *Nere gorringotik. Irratian esanak eta boteak* liburu. Arrosa Irrati Sarean eta Euskadi Irratian hizketan jarri zutenean Seguirolak hedatu zituen “jardun, hitzaldi, prediku edo sus-trak” agertzen dira liburuan. Idatzita jaio ziren, baina ahoz esateko. Nolanahi ere, esanak txukundu eta orraztu ditu orain, irakurlearen begietan hobeto eman dezaten. Gaiei dagokienez, denetarik: *Konstituzioa Hispanitate bezperan*-etik hasi eta *Bilbo, herri mundialarekin* bukatu arte. **I**

Nere gorringotik

Iñaki Seguirola

ALBERDANIA
232 orrialde / 18,50 euro

FERNANDO MORILLO

«Polizia-nobela ez bada ere, halakoen kutsua dauka»

Laburbilduko al zeniguke zer den *Suminaren estrategia*?

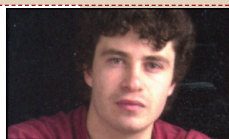
Intriga da eta manipulazioa, misterioa eta jakin-mina. Protagonistek jolas egin nahi dute, ia beste edozer gauzaren gainetik. Baina haien jolas egitea ez da dibertsio kontua, bizirik irauteko baldintza bortitz eta funtsezkoena baizik.

Nori zuzendutako lana da?

Intrigazko *thriller*-ak maite dituzten irakurleek —edozein adinetakoak izanda ere— gozatzeko modukoa dela uste dut. Hori bai, gaztetxoentzat baino gehiago, adin handixeagoa dutenentzako liburu dela esango nuke nik —“helduentzat”, nolabait esateko—, bai sentimenduen ikuspegiari begiratuta, bai egitura eta hizkuntzari begiratuta.

Estrategiari garrantzi handia ematen zaio zure nobela honetan.

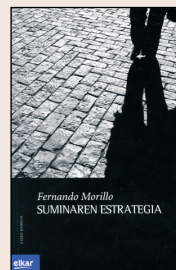
Estrategia nonahi eta noiznahi aplikatzen da: amodioan, gerran, jokoetan, zientzian, politikan... Baita istorioak garatzeko orduan ere. Amodioa eta gerra bizitzaren beraren bi mozorro dira. *Suminaren estrategia*n, pertsonaiek jokoaren maskara janzten dute errealitatea beste era batera egituratzeko, edota gorrotatzeko. Gure egunerokotasunean ere, elkarren oso antzekoak dira maitasunaren eta suminaren estrategiak. Nobela honetan, irakurleak jolas egiten ari dela sentitzea nahi nuen. Intrigazko istorioa izanik, egokia iruditu zitzaidan ustekabea lortzen saiatzea. *Suminaren estrategia* polizia-nobela ez bada ere, halako liburuaren kutsua ere badauka, eta, guztiok jolas-zaleak garen neurrian, beti gustatzen zaigu espero ez ditugun bideak aurkitzea.

egileari galdezka

Xake partida baten gisa egituratutako nobela

Treanean, ohean edota parke batean lasai asko irakurtzeko moduko liburuia idatzi nahi zuen Fernando Morillok oraingoan, irakurleek liburu biziak, zuzenak, harrapatzeko modukoak eta dinamikoak eskatzen zizkioteko. Gogo horretatik sortu zuen Elkar argitaletxearen eskutik kaleratutako *Suminaren estrategia*, tentsioa eta elkarriketa ugari dituen nobela. Mendeku baten ahalegina oinarri hartuta mamitu du idazleak bere misteriozko liburu honen nondik norakoa. Protagonista nagusia Aimar Goikoetxea antropologoa da. Gazte horrek esperimendu sozialak taxutzen ditu, eta horri esker jasoko du, hain zuzen ere, bizitza aldatuko dion deia: ama batena, etxetik alde egin berri dion semea beregana itzultzeko eskatuz. Dena elkarren artean izandako liskarraren aurreko garaietan

Suminaren estrategia

Fernando Morillo

ELKAR

138 orrialde
12,45 euro

bezala gelditzea nahiko luke ama horrek. Trukean, antropologo “manipulatzailerari” oso ondo ordaintzeko prest azaldu da emakumea. Goikoetxeak enkargua onartu egingo du. Ez daki bide horretatik abiatzen denean heriotzei, amodiozko minei, gazte sentiberen depresioei eta balizko suizidioei aurre egin beharko diela. **I**

Ezpalak

JON TORNER

Gor diskoetxeak *Aurtengo Gorakada* bildumako 10. diskoa plazaratu du. Bihotz Bakartien Kluba, Kerobia, Lauroba, 121 dB, Ezinean, Vendetta, Hesian eta Lendakaris Muertos taldeen kantak bildu dituzte ale berrian.

Portaloira plataformak antolatuta, presoen oinarritzko eskubideen aldeko Elkartasun Eguna egingo da hilaren 14an Arrasaten. Musikak tarte berezia izango du: arratsalde partean 20 musika taldek beste hainbat tabernatan joko dute eta iluntzean Peter and The Test Tube Babies, Frontkick, Never Surrender eta The 5 Twisters taldeek kontzertua eskainiko dute Monterron parkean.

Urretxuko Gaztetxea 30. urterena ospatzen ari da egunotan. Hilaren amaiera arte ekitaldi ugari izango dira: bideo emanaldiak, bertso saioak, umeentzako txotxongiloak, break dance eta skate txapelketak, kontzertuak eta abar. Hot Dogs (hilaren 13an), Lobo Electrico (14an) eta Shimoflow (21ean) taldeek joko dute besteak beste Gipuzkoako gaztetxe horretan.

Ibon Huarte errenteriarrak irabazi du gipuzkoar erako Euskal Herriko Aurreku Txapelketa. 2006an ere nagusi izan zen.

Juan Muñoz eskultorearen obrak izango dira ikusgai Bilboko Guggenheim museoan urriaren 5a arte. *Juan Muñoz atzera begirakoa* erakusketan *Many Times* (Askotan) izeneko obra ezaguna ere jaso dute. Bilbon erakusgai jarri aurretik, Londresko Tate Galleryn erakutsi dituzte artelan horiek.

Lindsay Kemp & Company *Elizabeth I, The Last Dance* ikuskizuna estreinatuko du ekainaren 28an eta 29an Donostiako Victoria Eugenia antzokian. Ikuskizun horrek dantza, antzerki musikatua eta opera uztartzen ditu. Lindsay Kemp berak jokatu du Elizabeth erregearen rola.

Euskal Herriko txotxongilo taldeei buruzko *Bitxikeriak* bildu dituzte

UNIMA EUSKAL HERRIA elkarteak antolatuta, VI. Txotxongilo Eguna egingo da ekainaren 13tik 15era bitartean Sondikan. Hama-bi txotxongilo taldek parte hartuko dute jaialdian, horien tartean Tenderete, Erre ke Erre, Azika, Bihar, Antzezkiak eta Behibi's konpainiek. Emanaldiez gain, makillatzen eta txotxongiloak egiten erakusteko tailerrak eta artisautza azoka egingo dira Sondikan. Halaber, 14an *Bitxikeriak*. *Andanzas de Titeres y Titiriteros* liburua aurkeztuko du Unimak. Euskal Herriko txotxongilo taldeen lana eta bizitako pasadizoak ezagutaraztea du helburu liburua. Txotxongilo Egunari buruzko informazioa www.txotxongilo.com web gunean kontsulta dezakezue.

ARTEZ

Santurtziko Bihotz Gaztea ikastolaren bloga saritu dute

SANTURTZIKO BIHOTZ GAZTEA ikastolako ikasleen Bihotz Gazte Goxo blogak (<http://blog.ikasi.eu/BihotzG/>) irabazi du Ikasi.eu Bigarren Hezkuntzako euskal ikasleen arteko lehenengo blog lehiaketa. Alianzo enpresak antolatu du lehiaketa, Eusko Jaurlaritzaren eta Bizkaiko Foru Aldundiaren babesarekin. Bihotz Gazte Goxo blogak ikasgelan gertatzen dena du hizpide.

Eñaut Gantxegik Nabarra aldizkarian: «Protesta egitea badirudi euskaldunengan innatoki dagoen zeozer dela, eta musika terrenora eramanaz zer esanik ez (...) Musikariak eta magoak konparatzen ditut askotan; ez al dira musikari asko ilusionismotik bizi ala? Alegia, hitz eta melodia eder horien atzean dagoen trastienda ilun samarra da askotan. Mitozaleak gara, eta ezin dugu ukatu, gure super heroi propiyoak behar ditugu».

Lorenzo Portillo, Euskadiko Editoreen Elkartearen presidenteordeak Bizkaia! webgunean: «Hezkuntza Sailak ezarritako mailegutza sistema hori kulturearen euskal planaren kontrako eraso zuzena dala pentsetan dogu, kaltetuak argitaratzaile, liburu saltzaile, banatzaile, erabiltzaile eta sortzaileak eurak

izango diralako. Gu benetako dobakotasunaren alde gagoz eta hori lortzeko badagoz bideak, berbarako, liburu-txekaren aukerea zabaltzea edota liburuaren erosketea errenta autorpenen deduziduteko aukerea emotea».

Jose Mari Zabala artistak Berrian: «Kalitatea zer da? Kontzeptu bezala kalitatea ez zait batere adierazgarria iruditzen arte sorkuntzan. Orain ikusten dut zein apetarekin ari diren berreskuratzen garai bateko soinu, argazki, zinema artxiboak, eta nahiz eta tekniki erabateko aldrebeskeriak izan, izugarritzko garrantzia dute lekukotza modura. Kalitatearen kontzeptua eroslearen kezka da. Niri bost axola. Nik fotokopia bati izugarritzko errespetua diot, ekarri edo ematen didanaren arabera».

Bizitza bera bezalakoa (baina trinkoagoa)

Estafados (Tricked)

Alex Robinson / Astiberri (2006)

350 orrialde (zuri-beltzean).

Zineman zein literaturan ohikoa den bilakaera du Alex Robinson estatubatuararen *Estafados* nobela grafikoak. Elkar ezagutzen ez duten sei lagunen bizitzak gurutzatuz joango dira, une eta leku berean guztien bideek tupust egingo duten arte. *Malas Ventas* bere aurreko komikian bezala –hura ere Astiberri argitaratu zuen–, sei lagun horien eguneroko bizitza erakusten digu egileak. Euren kezka, zalantza, ilusio eta hanka-sartzeak sinesgarritasun handiarekin deskribatzen ditu, AEBetako herritar multzo batek bizi dituen fikziozko gertaerak diren arren. Egia da istorioak aurrera egiten duen heinen pertsonaiek naturaltasun apur bat galtzen dutela, eta narrazioaren erritmoak behera egiten duela uneren batean, baina sei lagun horien urratsak elkar gurutzatzeko moduak eta Robinsonek zein bukaera asmatuko ote zuen pentsatzeak interesa bizi mantentzen du.

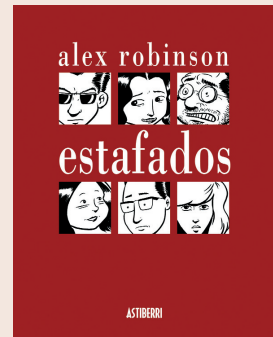
Alex Robinsonen azken komikietan elkarrizketek pisu handia hartu ohi dute. Baita plano ertainek ere.

Malas Ventas liburuan, horregatik erabaki omen zuen orrialde bakoitzean pertsonaien hankak

gutxienez behin marraztea, plano zabaltzeko. *Estafados* obran ere elkarrizketa ugari dago, eta protagonisten gogoeta eta oroitzapenek narratzaile papera hartzen dute, pentsamendu bokadilo edo lainoak erabili gabe.

Plano ertainak ere badaude. Gehiegi, aukeran. Komikiaren egitura zurrunez bilakatzen du horrek, pertsonaien keinuak, elkarrizketak eta istorioa bera freskoak diren arren. Marrazkien kasuan freskotasan horren falta sumatzen da batzuetan, eta amaiera aldeko espiral itxurako irudi kaotikoak salbu, ez dago sorpresa handirik.

“Bizitza ez da hain sinplea. Ez da beti zuri-beltzean”. *Estafados* komikiko pertsonaia baten hitzak dira. Ez dabil oker, baina bizitza zuri-beltzean koloreztatu daitekeela erakutsi digu Alex Robinsonek.

JON TORNER

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneako kide ere izango zara

INDEPENDENTZIA
ASTERO IKUSTEN DA

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGO S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularren helbidea: Titularren telefonoa:
 Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: **142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–**

Aukeratu ongietorri oparia

“Kirolaz badakit”
mahai-jolasa

“888 txiste”
liburua

“Txoriak txori”
lamina

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Iparr Euskal Herrian

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA ETA ARGAZKIAK:
TERESA SALA**Hondarribia (Gipuzkoa)**

Pasabide berdean barrena

Badago Hondarribia bat, arrantzale, hondartza, portu, harresi eta alde zaharretik at kanpotarrarentzat ezezagun agertzen dena. Ezezaguna bezain ederra. Ezusteko lasaia, otzana, barea.

Txingudiko badia Gipuzkoan dagoen padura ingurunearen eredurik onena da. Hezegune berezia, balio ekologiko aintzatetsia duen espazio naturala. Gainera, hegazti mota askotako migrazio-bidean kokatuta egoteak babesleku garrantzitsu bihurtu du. Baina, horretaz guztiaz gain, itsaso, ibai, zibilizazio eta bizitza basatia hain gertu dituen ingurune honek lasaialdi-

rako egiten du gonbita. Eta oso gertu, errepidea eta automobilak ikus badaitetzere, ezinezkoa da beren hotsa entzutea, sakonegiak baitira ahate eta txorien joan-etorriak, zuhaitzen xuxurlak eta aintziren doinu samurrak.

Hiri eta industria garapenaren ondorioz itsasadarraren padura eremu zabalak desagerrarazi arren, Txingudiko Baliabide Naturalak

Babestu eta Antolatzeko Plan Bereziaren aplikazioak hezegune honen eremu handi baten kontserbazioa ahalbidetu du. Eusko Jaurlaritzak onetsitako Plan Bereziaren helburua Txingudiko badia zaindu eta berriztatzea da, eremuan dauden ingurumen balioak eta bertako erabilpen beharrianak bateratuko dituen eredu baten pean.

Plaiiaundi parke ekologikoa, babes berezi gisa sailkatutako 23,4 hektareako eremua.

DANI BLANCO

Jaizubiako padura

Hondarribiko aireportura heldu baino lehentxeago, ezkerreko aldean, Amute auzoa dago. Bertatik jarraitu behar da Jaizubiako paduretara iristeko. Distantzia laburra den arren, arrotzak behin behintzat galdetu egin beharko du, zuzeneko bideari eusteko. Tartean, badaude oinez datozen koadrilak, eta baita bizikletan lasterka abiatzen diren gaztetxoak ere. Baina ingurunea barea da, eta ez dirudi baretasun hori bortxatzeko gai den inor agertuko denik. Automobilak mahastiz eta loraz inguratutako Beko Errota jatetxe entzutetsuaren aparkalekuan uztea dirudi egokiena, bertatik padurarantz doan ibilbidea hasteko.

Txango eroso da, aldapa gutxi eta ingurune atsegina eskaintzen dituen. Bidean, bizpahiru baserri eta hesiz inguratutako txalet gutxi batzuk, sarreran "kontuz txakurrare-

Ezkerrean, Jaizubiako ikuspegi bat airetik. Eskuinean, ahateak Jaizubiako paduran.

kin" kartelak dituzten horietakoak. Bat-batean, zingira txiki bat eta beherago hezeguneak, kanaberaz, lokatzez eta hegaztiez zipriztinduak. Mariandreseneko zubia, Atontzolo izeneko gunea, San Joakin padura, Zarautzeneazpi hezegunea, San Joakin aintzira geza, Behatokia... 70,4 hektarea babestuak ditu Jaizubiako ibarrak. Horietatik 38,1 babes berezikoak dira eta gainerakoak, aldiz, nekazaritzarako babestuak. Babes bereziko guneen berritzea 2003. urtean hasi zen, lurra itsasotik bakartzen zuten euste-hormen zati bat botaz eta padurari XVIII. mendetik lehorturik zeuden 25 hektarea inguru itzuliz.

Ibaitik itsasorainoko trantsizio naturalaren Txingudiko erakusgarri bakarra da Jaizubia, eta Bidasoako padurak Jaizkibel mendiarekin uztartzen dituen pasabide berdea osatzen du.

Plaiaundi parke ekologikoa

Babes berezi gisa sailkatutako 23,4 hektareako eremua da Plaiaundi parke ekologikoa. Iruneko udalerrir-

ra abiatu behar da bertara iritsi ahal izateko. Lapurdirantz N-1eko 478. kilometrotik sarrera zuzena aurkituko du automobilaz abiatzea erabakitzen duenak. Parkeko sarreran Txingudiko paduren interpretazio zentroa aurkituko du bisitariak. Han, informazio gune eta beste hainbat baliabide aurkitzeaz gain —besteak beste, gunea natural honetan egiten diren ikerketa eta ingurumen hezkuntzako lanak zuzentzen dira—, hegazti, zingira eta landaretza miatu ahal izateko behatoki batekin egingo du topo bisitariak. Gomendagarria da bertatik ingurunea kontu handiz begiratzeari, baina are gomendagarriagoa kanpora atera eta pazientziaz bidexkak jarraitu eta ezusteko ezkutalekue- tan barneratzea. Isilik eta presa gabe ibiliz gero hamaika aukeraz zipriztinduko da txangoa. Apoarmatuak ager daitezke, ahateak, zisneak edo martin arrantzaleak; satitsuak, lur-saguak, apo lasterkariak edo ur-igelak. Ibilbidearen amaieran Hondarribia ikus daiteke, eta itsasoa. Tartean, ur geza eta gazia nahasten dituen pasabide berdearen mirariak. ■

Hondarribiko Udala
Tel.: 943 11 12 13

HONDARRIBIA
BETI ZURE ZAIN
www.hondarribia.org

Turismo bulegoa
Tel.: 943 64 54 58

Hondarribiko Udala
Euskara Zerbitzua

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

Eguzki-krema hondakinek korala hiltzen dutela frogatu nahian dabil ikertzaile talde bat. Argazkian, burmuin-korala deritzona.

KUTSADURA

Eguzki-kremak, korala hiltzaile

ITALIAN, Marche d'Ancone unibertsitate politeknikoko ikertzaile talde bat korala zuriketan eguzki-kremek duten erantzukizuna zehazten saiatu da.

Koralak animalia mikroskopikoak dira eta euren bizi osoan zehar barne-eskeletoa etenik gabe handitzen dute. Euren kolorea nahiz jatekoa “zooxanthella” izeneko alga sinbiotikoen bidez eskuratzen dituzte. Baina estresak jota daudenean, koralek algak askatzen dituzte, eta azkar hiltzen dira. Orain arte uren beroketa edo azidotasuna hartu dira estres-faktoretzat, baina aipatutako ikerlarien arabera gero eta eragin handiagoa dute eguzki-kremen hondakinek.

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Umetxoek emozioak arakatzeko

1890. URTEAN William James psikologoak “burrnben erabateko nahasmena” bezala definitu zuen haurtxoen mundua, beraien adimenak inguruan gertatzen zena apenas mimetizatzen zuela esanez. XX. mendearen azken erdian, ordea, haurtxoen gogamena uste baino askoz ere konplexuagoa eta aberatsagoa dela ikusten hasi ziren. Elektroentzefalografiako eta irudi bidezko diagnostikoteknikak erabiliz, ikusi ahal izan zen ibiltzeko eta hitz egiteko gai izan baino lehen ere haurtxoen gogamena emozio konplexuak –zeloak, enpatia edo etsipena bezalakoak– sentitzeko gai zela.

Bide horretan, denbora luzea darama Londresko Unibertsitatean Psikologia Kognitiboko katedraduna den Gergely Csibrak haurtxoen aurreneko bi urteak ikertzen. Eta umeen ikusmen-prozesuak aztertzen ditu batik bat, aditasun edo arreta-mailarik baxuenetatik hasita, baita begien mugimenduak ere, umetxoek objektuenganako eta pertsonenganako zer-nolako interesa duten jakiteko.

Ikerketa horietan Csibrak alde nabarmenak aurkitu omen ditu sexu batetik bestera. Dioenez, “mutikoek objektuei arreta gehiago jartzen diete, eta neskek pertsonenganako dute interes handiagoa”. Zer esan nahi du horrek? Ikertzaileak dioenez, zaila da oraingoz horri erantzutea, baina litekeena da diferentzia ez izatea kasualitatearen ondorio.

Bizitzako lehen sei hilabeteetan, haurtxoak gai dira beren inguruko emozioak nolabait bereizteko, aurpegiko arrastoei begira, batez ere beren amaren aurpegiko adierazpenei begira. Aro horretan, aurpegiko keinuak erabakigarriak dira haurtxoentzat.

Csibrak beste ikerketa bat egin du tximinoekin, jolasen eta ikus-interakzioek haurtxoen garapenean –garapen kognitibo-emozionalean batez ere– duten garrantzia jakiteko. Ikerketa horretan sei hilabetez azpiko haurtxoei itxuraz berdinak ziren tximinoen argazki saila erakutsi zieten. Eta helduentzat ulertezina badirudi ere, haurtxoek ongi bereizten zuten tximino bakoitza, argazkiei jartzen zieten arretak ezin hobeto frogatu zuen bezala.

Ume txiki-txikiak gai dira emozio konplexuak sentitzeko.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Nora bai

USTEZ ARRAZOIAREN jabetza dugun espeziekoon nora baitik nora ezera hosto baten lodieraren tarterik ere ez da izaten maiz. Galduta, norako bideari ekitekotan naturari begiratu behar, eta ikusi.

Aurrean izanagatik ikusten ez ditugunak ikusi. Adibidez, landareek argia behar dute elikatzeke eta zenbat eta argi gehiago orduan eta jaki gehiago, potoloago, ederrago. Geurean hegoalde-ara okertuko dira, handik begiratzeko baikaitu eguzkiak. Horra lehen arrastoa, landareak ez dira eguzkira makurtu eta hegora okertuko, baina alde horretara adarje trinkoagoa, hostaje mardulagoa izango dute. Era berean, enborra garatzen duten landareetan, honen eraketa dugu bigarren arrasto: egurra moldatzen duten eratzunak hego aldera lodi eta iparrera meheagoak izango dira. Azken hau ez dut esaten, pentsatu egiten dut; bere burua non duen jakiteko astakirtenen batek enborren bat eraistea baliteke eta...

Haitzetan eta haritzetan goroldioa hezeenean hazi-ko da, gehienetan iparraldean. Epelaren bila eguzkiari begiratuko dio ekiloreak edo eguzki-belarraren loreak (*Helianthus annuus*), baita minberaren hostoek ere (*Mimosa pudica*). Beste batzuek eguzkiari ihesi, ertzak ipar-hego lerroan izan arte bihurrituko dituzte hostoak, basamortuetako *Larrea divaricata*-k eta *L. cuneifolia*-k, adibidez. Amerikarrek iparrorratz landare deitzen diete. Norabidea topatzeko orratz asko dituzte kontinente hartan, *Silphium laciniatum* da beste bat. Eguzki-belarraren familiakoa da eta Ameriketako indioek bere erretxin ugaria sendagarri ezaguna dute. Hark ere hostoak mugituz eguzki beroenari ihes egiten dio. Hargin beltzetako Henry Longfellow-k 1843an bere *Evangelina* poeman landare hori bere gaitasun eta guzti aipatu zuenean, botanikari asentatuek isekaz hartu zuten. Besaulki erosoak galdu eta ipurdia hoztuko ote zaienaren beldur, mugitu ere egin nahi ez eta norabidea galtzearen gozamina sekula santan susmatu ere egingo ez dutenak, gaur aurretik ere bazirela...

Silphium laciniatum.

Mexikon, Indonesian, Thailandian eta Egipton hiru koral espezieekin probak egin dituzte, eta emaitzak oso argiak izan dira. Krema kantitate txikiak –10 mikrolitro itsasoko ur litro bakoitzeko– alga partikula kopuru izugarria askatzen zuten hurrengo 18 eta 48 ordu bitartean, eta koralak lau egunetan hiltzen ziren.

Gainera, eguzki-kremen hondarrak dauden eremuetan birus kopuru handiak topatu dira, normalak baino hamabost aldiz handiagoak. Horiek ere infekzio larriak eragiten dituzte koralengan.

Hainbat estimazioren arabera, arrezife tropikaletan urtero oporretan izaten diren 78 milioi turistek 4.000-6.000 tona krema-hondakin isurtzen dute itsasora. ■

MATERIALEN ZIENTZIA

Arto-krispeten forma duten eguzki-panelak izan daitezke eraginkorrenak

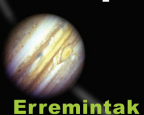
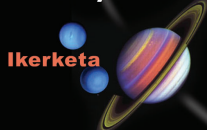
AEBETAKO Washington unibertsitateko Guozhong Cao irakasleak zuzendutako ikerketan ikusi denez, arto-krispeten egitura eguzki-zelule-tara eramanez efizientzia bikoiztu egiten da, eguzki-energia elektrizitate bihurtzeko garaian.

Orain arteko panelek eguzkiko energiaren hamarrena baino ez dute transformatzen; hori hobetzeko, paneletan tinta bereziak ezarri izan dituzte orain arte. Guozhong Caok, berriz, eguzki-panelen geometria aldatu du eta, hainbat proba egin ondoren, arto-krispetek duten egitura esferiko-porotsua erabiliz ustekabeko emaitza lortu du. Baina hori hasierako urratsa baino ez da izan. Orain, esfera tamaina aproposena lortu nahian dabilta, emaitzak hobetzeko tarterik badagoela uste dute eta. ■

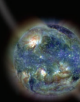

Eguzki-panela Rancho Seco-n (Kalifornia).

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

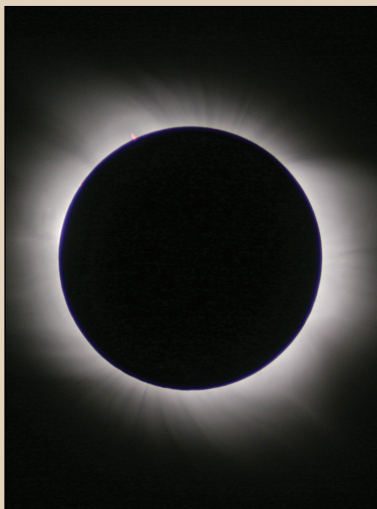
Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Eklipsearen sarraskia

Ezkerreko irudian, ilargi-eklipsea. Goian, anfora greziarra, Atenasko gerrariak irudikatzen dituena. K.a 413. urteko eklipse baten eta aztien augurioen erruz, milaka soldadu hil ziren.

SIRAKUSA (SIZILIA), K.a. 413. Atenastarrak beren itsas inperioa zabaltzen ari ziren eta hurrengo helburua Espartaren aliatu Sirakusa zen. Helburu gaitza zen, batetik Sizilia Greziatik urrun dagoelako, eta bestetik Atenasen soldadu asko behar zirelako, espartarrek hiria hainbatetan setiatu ondoren presioa handia baitzen. Ez zirudien unerik aproposena.

Hainbat historialarik, besteak beste Tuzididesek, planifikazio geopolitiko eskas horri egotzi izan diote Atenasen loraldiaren amaiera. Beste batzuen ustez berriz, atenastarren porrota Delfoseko astrologoen erruz gertatu zen.

Sirakusako espedizioaren buru Nizias generala zen, baina kanpaina bete-betean zela gaixotu egin zen. Laguntzeko, atenastarek Demostenes jenerala bidali zuten eta hark berehala ikusi zuen Sirakusako setioa eutsiezina zela eta lehenbailehen erretiratzea ezinbestekoa zela.

Demostenes iritsi zenetik hilabete osoa pasa eta Niziasek ez zuen amore ematen. Bitartean, sirakusarrek setioari aurre egiten zioten Espartak bidalitako errefortzuei esker.

Azkenean, Demostenesek Nizias konbentzitzea lortu zuen; etsaiaren errefortzuak etengabe iristen ziren eta ezinbestekoa zen setioa bertan behera uztea.

Baina itzulerako bideari ekiteko dena prest zutenean, ilargi-eklipsea gertatu zen. Delfoseko aztien ustez, seinale txarra zen hori eta Nizias, ebakuazioa baino lehen "hiru aldiz bederatzi egun" zain egoteko aholkatu zioten. Eta Nizias jeneralak aholkua aintzakotzat hartzea erabaki zuen.

Hiru aldiz bederatzi egun geroago, sirakusarrek badia guztia inguratu zuten beren itsasontziekin; huraxe zen atenastarren sarbide eta, beraz, irtenbide bakarra. Gauzak horrela, aukera bakarra setioa lehorretik haus-tea zen, baina saiakera guztiak alferrikakoak izan ziren.

Atenasetik Sirakusara joandako 50.000 soldaduetatik, 7.500 besterik ez ziren bizirik irten. Eta hil artean bortxazko lanak egitera kondenatu zituzten sirakusarrek. Niziasek eta Demostenesek urkamendian bukatu zuten, Delfoseko astrologo ospetsuek bezalaxe. Dakigula, ilargiak ez zuen zigorrik jaso. ■

ARRASTOAK

IZOTZ-PATINAK dira giza-kiaren energiaz dabilizan garraio modurik zaharrena. Horixe diote behintzat Norvegian aurkitutako patinen arrastoek.

Aurkikuntza horiei esker dakigu izotz gaineko patinajea duela 5.000 urte inguru sartu zela Eskandinavian. Ez, noski, kirol eta ikuskizun moduan, eremu hotzetan batetik bestera azkarrago ibiltzeko garraio-bide gisa baizik. Froga arkeologikoa animalien hezurrez egindako patina da, eta orain gutxi haren erreplikak egin dituzte (beheko argazkian).

Patin horiek egiteko, antzinako gizakiek behi edo zaldi hezurak erabili ohi zituzten. Hezurra landu eta bi muturretan zuloak egiten zizkioten. Gero, larruz egindako sokak pasatzen zituzten zuloetatik eta, azkenik, lokarri horiek patinak oinetara lotzeko erabiltzen zituzten.

Berriki, argazkian ikusten den moduan, orain dela 5.000 urte inguruko patinen erreplikak egin dituzte Norvegian. Behi edo zaldi hezurak erabilita egin zituzten lehenengo patinak antzinako eskandinaviarrek.

Mixel Esteban

Donibane Lohizune, 1961.
HEDA prentsa agentziaren sortzailea.
Euskaldunon Egunkaria eta
*La Semaine du Pays Basque*ko
kazetaria izana. Egun, Miarritzeko
Udaleko Biarritz Magazinearen
arduraduna da. EMA alderdiaren
sorreraren partaidea. Historia ikastea
nahikaria izan zuen, horretarako
Bordelera joan beharra zegoen ordea,
eta gurasoak gazterik galdu zituenenez,
Baionan Zuzenbidea ikasi zuen; lana
eta ikasketak aldizkatuz. *Regards sur
La Seconde Guerre mondiale en Pays
Basque* (Elkar) liburuaren egilea da.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Gaizka Iroz

«`Gorriak` hasieratik sartu ziren erresistentzian `xuriak` berantago»

Regards sur La Seconde Guerre mondiale en Pays Basque liburuak argazki batean du abiapuntua. Atlantikoko Murrua eraiki lanetan aritutakoak ageri dira argazkian. Alemaniarrek Hendaiatik Norvegiaraino eraikiarazi zuten murrua, iparramerikarren eta ingelesen aldetik itxaron zuten ofentsiba geldiarazteko. Argazkian Michel Bigot dago. Liburuaren egile Mixel Estebanen osaba.

Nola sortu zitzaizun liburuaren ideia?

Historia aztertzen hasi nintzen baina libururik argitaratzeko xederik gabe. Gaztetan, gurasoen etxeko sukaldean argazki bat genuen, amaren anaia, gure osaba Michel ageri da Donibaneko

hondartzan. Bagenekien 17 urte zituela eta alemaniarren kontrako gerlan hil zela, besterik ez. Anaiok osabaz galdatzen genuenean amatxi eta ama tristatzen zirenez, isiltzen ginen.

Liburua osatzen noiz hasi zinen, berriz?

Kazetari lanetan hasi nintzelarik. Etxeko gauzen artean gehiago miatu nuen eta osabaren gutun ofizialak atzeman nituen, frantses administrazioak igorriak. Gerlaren ondorengo gutunak galdatzen zituztenak. Gerlan hil baitzen, baina ez zen errekonozimendurik ez pentsiorik ukan. Hil zen eta kito. Alemanian deportatua hil zela jakin

nuen. Bi presondegi eta bi kontzentrazio-esparru ezagutu zituen, lan behartuetan bortxatua izan zen. 17 urterekin izan zuen kuraiak hunkitu ninduen.

Osaba nerabearen garaia nolakoa zen?

Bera euskaraz mintzo zen. II. Mundu Gerra aitzin frantsesa azkarki sartu zen eskoletan eta euskaraz mintzatzea debekatu zieten. Pentsa, behin batean nire amak “ez dut euskaraz mintzatu nahi, nirekin frantsesez egin behar duzu” erran zion amatxiri. Amatziren arrapostua “enekin euskaraz ariko zara” izan zen. Haurrek etxean ere frantsesez egitea galdatzen zuten, eskolatik ahalketurik etxeratzen ziren.

"Alemaniarrekin kolaboratu zutenen familia kideak ez datoz hitzaldietara" diosku Mixel Estebanek. Atzean alemaniarrek Miarritzen eraikitako bunkerra. Eskuko argazkian bere osaba Michel Bigot dago, liburuaren eragilea eta abiapuntua.

Pertsona hauek ez zuten ezer idatzi, eta kontatu ere oso gutxi. Gerraren memoria galtzen ari zela oharturik lanari lotu nintzaion.

Bost hitzaldi eskaini dituzu liburuan oinarrituak. Nolako harrera ukan duzu?

Eskualdeen arabera interes ezberdinak kausitu ditut. Nabariak dira erresistentzia indartsua izan ziren herriak. Hauek jendea hitzaldietara dator familiak zuzenki hunkituak direlako. Interesaturik daude eta liburua erosten dute. Alemaniarrekin kolaboratu zutenen familiarrak ez dira heldu, bistan da.

Hendaiako hitzaldian bigarren liburu bat osatzeko gaia dagoela ageri zen.

Bai. Gerla aitzineko egoera ezagutze-
ra emateko beste liburu bat idatzi nahi nuke, adibidez, gerlaren arrazoiak aditzera emateko. Gerlako itsuskeria ulertzeko funtsezkoa da gerla aitzineko egoera soziopolitikoaren ulertzea: Frantzia nahiz Alemanian, Espainian zein Italian. Abiapuntua krisi ekonomikoa izan zen. 1930eko hamarkadan immigrazio izugarria heldu zen Europako ekialdetik, juduen nahiz komunisten aurkako jazarpen izugarriak izan ziren. Elizak bere azken hatsa sentitu zuen nolabait, boterea galtzeko beldur, eta botere faxistara hurbildu zen. Frantzia Vichiko Gobernuaren ondoan jarri zen, Petain mariskalaren alde.

I. eta II. Mundu Gerra arrazoi ezberdinez lehertu zirela azaldu duzu.

Lehen gerla handia lurrikara sozialaren ondoren izan zen eta bigarrena berriz lurrikara sozial, politiko eta ideologikoaren ondorioz. Eliza aldatu zen, gorriak eta komunistak aldatu ziren. Aldaketek mendearen erditik 1968ra bitartean segitu zuten. 68ko maiatzaren espiritua, hein batez, gerlaren ondorioz gauzatu zen. Gerra zibilaren beldurra ere izan zen garai horretan. I. Mundu Gerra ez bezala, II. Mundu Gerra ez zen lurraldeen nagusitasuna irabazteko gerra. Ekonomia arazoak zeuden, baina ideologia krisia izan zen motore nagusia.

Eta nire familia ez zen abertzalea, nire familia *gorria* bezala joa da Donibane Lohizunen. Garai hartan gizartea *gorriak* eta *xuriak* banandua zen.

Amaren familia euskalduna eta gorria zenuen beraz.

Amaren familia artisaua zen, amatxik ileapaindegia zuen. *Gorrien* eta *xuri*en muga eskolan ageri zen. *Gorriak* eskola laikora joaten ziren eta xuriak pribatua. Nire anaiek eta nik eskola pribatuan ikasi genuen, anaiek arazoak izan zituztelako irakasle sozialista batekin. Irakasle honek ez zituen merkataria begi onez ikusten. Donibane Lohizune berezia zen, merkataria *gorriak* ere baziren. Tradizionalistek ez zuten horrenbeste indar bertan. Espainiatik zetozenak langileen seme-alabak ziren, pobreak, eta nahiz politikaz deus jakin ez, hemengoentzat *gorriak* ziren.

Zure aita berriz nongoa zen?

Donibandarra zen, Lohizunekoa. Baina bere gurasoak espainolak ziren, Burgos eta Valladolidekoak. Bi mundu gerlen artean heldu ziren hona. Alta, ez ziren erbestera politikoak, ezta arrazoi ekonomikoengatik etorriak ere. Aitaren amaren familia burgesa zen, erregezalea, zerbitzariak zituen etxean. Bere aita berriz artista zen. Espainia tradizionalan ezkontzea zaila zuten eta ihes egin zuten. Pobreak ziren baina kultura zuten.

Aitatzik *Balearen ehiza* margoa pintatu zuen Bordagain dorrean, freskoak margotzen zituen elizetan.

Liburuaren abiapuntua argazkia izan zela erran dugu...

Beraz, argazkiko osabaren lagunez interesatu nintzen. Bat bizi da: Dacosta. Beste bi gehiago ere ezagutu ditut. Beste bi deportatuak hil ziren. Haien artean dagoen alemaniar soldadu zaintzailea ez zen alemaniarra, txekoslovakiarra baizik: Peter, hemezortzi urtekoa. Alemanek bahitua zuten nolabait. Lagunek desertore bilakatzea proposatu zioten. Ezetz erran zien. Naziak familia hilko zioten beldur bizi zen. Ikertzen segitu nuen eta 1993an, gerraren 50. urtemuga kari, haien omenez artikulua bat idatzi nuen *Euskaldunon Egunkarian* lehen aldikoz. Liburuaren osatzen segitu nuen harrezkero.

Nolakoa izan da esperientzia?

Artxibo lana ez da aise. Ikerketa egiten duzularik informazioa ongi egiaztatu behar duzu, ondo zaindu iturriak. Pertsonen nondik norakoak dokumentuetan aurkitutako datuetan oinarritu ditut. Artxiboak oinarriak badira ere, idatziak dauden gauza guztiak ezin dituzu egiazkotzat jo. Edonola ere, agiriak kontrastatzen dituzu eta errealitate bat aurkitzen duzu, ez errealitate osoa behar bada.

Juduen garbiketa ere aipatu duzu.

Euskal Herriko juduen kanporaketak horrenbestekoak izateak harritu ninduen, 132 judu izan ziren deportatuak. Alemaniarrak armada heldu zenean, ez herritarrek, baina botereak juduak ez zituela frantziartzat hartzen argi dago. Gerla aitzin jada, Europako ekialdeko Hungaria, Errumania eta Poloniatik ihesi etorritako judutarrekiko jarrera oso gaiztoa zen. Frantses administrazioaren jomuga izan ziren Ipar Euskal Herrian ere.

Vichiko Gobernuarena, alegia.

Bai. Hemengo herriko etxeetan, jendarmerietan eta Baionako suprefekturan fite aplikatu ziren Vichiko Gobernuaren aginduak. Petainek hartu zuen botere osoa, krisi guber-nua bere gisara antolatuz. Diputatuak ez ziren agertzen Parisko Asanbleara eta batzuk ministro bilakatu ziren berez.

Horietako bat Jean Ibarnegaray zen.

Baiki. Uharte Garazikoa. Diputatua, euskalduna eta fededuna, kontserbadorea. Kontserbadoreak Elizaren hurbileko tradizionalistak ziren. Gaur egunetik so eginik harrigarria da, Miarritze *gorria* zen, eta barnealdea berriz *xuria*. *Xuriak* ez ziren faxistak noski, baina Ibarnegaray hautatu zuten. Jende anitzek ez zekiten irakurtzen, hauteskunde mahaikoen menpe ematen zuten boza. Pentsa, Ibarnegaray Hego Euskal Herriatik ihes heldu zirenen kontrako neurriak eskatu zizkion Vichiko Gobernuari. 800 bat euskaldun atxilotu eta Gurs kontzentrazio-esparrura eraman zituzten Jean Ibarnegarayk galdeturik. *Gorriak*

izateagatik, besterik gabe. Eta denak ez ziren holakoak.

Eskualduna agerkaria ere nazien kolaboratzaile ageri da historian.

Adibide bat da. Alemaniarrak heldu ziren eta ez zuten debekatu, kolaboratzen segitu zuen. Parrokien aldirikaria zen. Alemaniarrak kanporatuak izan zirenean punitua izan zen.

Erresistentzia nolakoa izan zen hemen?

Batzuk *patriotisme* zela kari sartu ziren erresistentzian, Frantziarreki-ko atxikimenduagatik. I. Mundu Gerraren segidan, frantsesak ziren

“800 bat euskaldun atxilotu
eta Gurs kontzentrazio-
esparrura eraman zituzten
Jean Ibarnegarayk galdeturik.

*Gorriak izateagatik,
besterik gabe”*

arras. Beste batzuk, Espainiatik eta Hegoaldetik etorritakoak ziren. Hauek ideologia naziaren kontra borrokatu zuten bereziki, *gorriak* ziren. *Gorrien* artean ere Frantziaren aldekoak eta ideologia naziaren kontrakoak baziren. Baina diferentzia bat agerikoa da: *Gorriak* hastapenetik aritu ziren erresistentzian eta *xuriak* aldiz, orokorrean ari naiz, beranduago sartu ziren. *Xurien* kopurua handitu zen eremu libreak irabazi ahala. *Gorriak* eta *xuriak* naziek batu zituzten nolabait. Europaren aldeko borrokan engaiatu ziren biak. Jean-Louis Davantek

Zuberoako Maki pastoralean biziki ongi agertu du garai hartako giroa, bi *maki* mota zirela agertuz.

Franco eta falangea aipatzen dituzu liburuan eta hitzaldian.

Falangistak ideologia naziaren ildokoak ziren arras. Francoren inguruan ziren, eta Franco boterea atxikitzeke prest zegoen Hitler eta Mussolini-ri segitzeke, baina zaila zuen Eliza ez baitzen guztiz ados. Espainia hil zorian zegoen: gosea, ekonomia desegina eta gerra zibila bizirik zegoen, eta Francok ez zekien nola jokatu. Francok Elizarekin zerbait egin zezakeela ikusi eta Elizaren ondoan jarri zen, boterea hor zela ohartu zen. Francok 15.000 falangista bidali zituen 1941ean Errusiako frontera, komunismoaren kontra borrokatzera, faxismo naziaren alde zeuden sutsuki. Francok bere ingurua zatitzen eta kontrolatzen jakin zuen.

Frantsesen artean ere naziak ziren, LVF (Légion des Volontaires Français) delakoan.

Alemaniarraren uniformeak janzten zuten, frantses faxistak ziren arrunt. Ez ziren ongi moldatzen Petainekin, erlijioa zela kari. Nazional-sozialistak ziren, kapitalismoaren eta komunismoaren aurkakoak, ateismoa zabaltzea xede zuten, ateismoa baino nihilismoa zabaltzea nahi zuten. European azkartzen hasi zen erokeria izugarri hura, ideologia hura ulertzen zaila zen arren, Europa osoan nagusitzen hasi zen. Eliza ohartu zen eta katolikoak ere alemaniarraren aurkako erresistentzian kolaboratzen hasi ziren. Elizarentzat komunisten aurkakoa izatea ondo zen, baina, bide horretatik nazien ideologiak irentsi zezakeela ohartu zen. ■

laia
sagardotegia

arkolla auzoa 33 • Hondarribia
Tel.: 943 646 309
info@laiaerretegia.com

www.laiaerretegia.com

Elikagaiak norbere etxean ekoizteko beharra

Munduko merkatuan zerealen prezio igoeraren ondorioak nabari dira. Multinazionalak eta beren gobernu neoliberalak nekazaritza liberalizatzeko ezartzen dituzten politiken ondorio da hori, eta politika horiek herrialdeek beren burua elikatzeke duten ahalmena suntsitu dute.

DANIEL UDALAITZ

MUNDUKO MERKATUKO zerealen prezioak igotzen ari dira: gariarenak %130ean egin du gora iazko martxotik aurtengora; arrozarena %17 igo zen 2007an, eta beste %30 erantsi zitzaion 2008ko martxoan. Inportazioarekiko menpekotasun handia duten herrialdeetan, zenbait prezioak igoera larria izan dute. Familia pobreek beharrezkoena erosteko gastuei ere ezin diete aurre egin. Herrialde askotan, Haitin esaterako, zerealen prezioak bikoiztu edo hirukoiztu egin dira azken urtean eta gobernuak prezio asko dute janaria zentzuzko prezioan jartzeko. Beste herrialde askotan –Kamerun, Egipto, Filipinak, eta abar– protesta gogorak hasi dira.

Horrela deskribatzen du egungo egoera Via Campesina nazioarteko erakundeak. Mundu guztiko hainbat herri-erakunde eta elkarte biltzen dituzten erakundeak, horien artean EHNE –Euskal Herriko nekazal eta abeltzain sindikatua– eta PTM-Mundubat euskal GKEa. Krisia deskribatzeaz gain aztertu eta, batez ere, horri erantzuteko formulak bilatzen dihardu taldeak. Eta erantzuna elikadura ekonomia nazionalak berregitean eta nazioarteko merkatuak erregulatzean datza. Via Campesinaren esanetan, baserritar eta nekazari txikiak dira elikagai ekoizle nagusiak eta mundua elikatzeke ahalmena duten bakarrak.

Politika neoliberalen ondorioa

Zenbait analistek nekazaritza erregaiei, mundu mailako eskaeraren igoera

IMANOL OTEGI / ARGAZKI PRESS

Zenbait analistek krisiaren erantzule egin dituzte nekazaritza erregaiak, elikagaien eskaeraren igoera eta planetaren berotzea. Ez dira ordea, politika neoliberalak ahaztu behar.

rari nahiz berotze globalari soilik egotzi diote krisia. Baina urte askotan indarrean izandako politika neoliberal suntsitzaileen ondorio ere bada. Politika horiek elikagaien ekoizpen nazionalak ahuldu zituzten, eta konpainia multinazionalentzako labore komertzialak ekoiztera eta beren elikagaiak munduko merkatuan multinazionaleri erostera behartu zituzten nekazariak. Azken hogeita hamar urteetan, Munduko Bankuak, Nazioarteko Moneta Funtzak eta Munduko

Merkataritza Antolakundeak elikagaien ekoizpena bultzatzeko inbertsioak eta nekazari txikientzako laguntzak murriztera

Via Campesinaren
esanetan, baserritar eta
nekazari txikiak dira
elikagai ekoizle nagusiak
eta mundua elikatzeke
ahalmena duten
bakarrak

behartu dituzte herrialdeak. Eta, hala ere, ekoizle txikiak funtsezkoak dira mundu osoko elikagaien ekoizpenean.

Herrialdeek beren burua elikatzeke zuten ahalmena suntsitu dute politika neoliberalak, baita elikagaien prezio

igoeraren arrazoietakoa bat den nekazaritza erregaien boomak ere. Multinazionalak eta munduko botere eko-

Espekulatzailleek eskasiaren aldeko apustua egin dute

Via Campesinaren ustetan espekulazioa da egungo elikagai krisiaren arrazoi nagusietakoa. Ekoizpenak maila altua mantentzen du, baina espekulatzailleek espero den eskasiaren alde egiten dute eta, hortaz, prezioak artifizialki igotzen dira. 2007-2008ko munduko ale ekoizpena 2.108 milioi tonakoa izango dela aurreikusten da –2006-2007koa baino %4,7 handiagoa–. Beraz, joan den hamarkadako %2ko batez besteko igoeraren gainetik dago. Elikadurarako zerealen batez besteko kontsumoa %1 igo zen urteko, eta 2007-2008an 1.009 milioi tonara iritsiko da. Bazkarako zerealen kontsumoa %2 igo zen, eta 756 milioi tonaraino iritsiko da. Eta beste erabilera batzuetarako, 364 milioi tona zereal kontsumituko dira. Kopuru honen zati handi bat artoa da (95 milioi tona), eta batez ere nekazaritza erregaiak ekoizteko erabiltzen da. AEBak etanola ekoizteko 81 milioi tona erabiliko dituela aurreikusten da, 2006-2007an baino %37 gehiago.

Munduko zereal erresebak 21 milioi tona gutxiago izango ditu, 405 milioi tona 2008ko amaieran. Urte askotan erresebek behera egin badute ere orain daude azken 25 urteetako mailarik baxuenean.

Multinazionalak eta analista konbentzionalak lurra nekazaritza erregaietarako gero eta gehiago erabiliko dela iragarri dute –artoaz gain, palma-olioa, koltza-hazia, azukre-kanabera, eta abar–. Asian gora egiten ari den gizarte taldea haragia erosten hasiko dela uste dute eta, horren eraginez, zerealen eskaerak gora egingo duela. Klimaren ondorio ezkorak ere aurreikusten dituzte elikagaien ekoizpenean: lehorte eta uholde larriak. Bitartean, Via Campesinak ondorioztatu du multinazionalak nekazaritza lurren azalera izugarriak eskuratzen ari direla hirien inguruan, espekulatzeko helburuarekin eta nekazariak bortxaz egoztiz. Indian, 700dik gora “Esparru Ekonomiko Berri” ezarri eta nekazariak beren lurretatik bota dituzte.

nomikoak, Amerikako Estatu Batuak eta Europar Batasuna ziztu bizian ari dira nekazaritza erregaien ekoizpena garatzen. Horrenbestez, oso denbora gutxian, janaria ekoizteko bideratzen ziren lur azalera handiak nekazaritza erregaiak ekoizteko erabiltzen dira. Beraz, AEBetako artasoroen zati handi bat “desagertu” da, lurrok etanola ekoizteko erosi baitzituzten. Beste hainbat nekazaritza produktuk etorkizun bera izango du, nekazaritza erregaien mesedetan.

Krisiaren irtenbidea

Egungo krisitik ateratzeko, Via Campesinaren arabera, herrialdeek beren aurrekontuetan lehentasuna eman beharko liekete kontsumitzaile pobreenak laguntzeari, janari nahiko eskuratzeko gai izan daitezen; baita elikagaien barne ekoizpenari ere,

munduko merkatuarekiko menpekotasuna murrizteko. Beste ekoizpen sistema batzuen garapena bultzatzen dute eta horiek labore nagusienak ez ezik tokian tokiko elikagaiak ere inte-

**Egungo krisitik ateratzeko
herrialdeek beren
aurrekontuetan lehentasuna
eman beharko liekete
kontsumitzaile pobreenak
laguntzeari**

gratu behar dituzte. Nekazari txikien familiek dieta orekatua eta merkatuentzako zenbait soberakin bertutuko dituzten elikagai anitzak ekoizteko ahalmena dute.

Orobat, barne merkatuko prezioak egonkortzea eskatzen dute, nekazari

eta kontsumitzaileentzat zentzuzkoa den mailan. Nekazarien kasuan, ekoizpen kostuak estaltzeko eta diru sarrera duinak bermatzeko moduko prezioak lor ditzaten; eta kontsumitzaileenean, prezio altuetatik babesteko. Horretarako, ekoizleen eta kontsumitzaileen arteko salmenta zuzena sustatu nahi dute.

Nazioarteko ikuspuntutik, merkatuetan prezioak egonkortzeko neurriak hartu behar dira. Herrialdeek inportazioak kontrolatzeko askatasuna behar dute, elikagaien ekoizpen nazionala babestu ahal izateko. Via Campesinaren aburuz, nekazaritza erregaien ekoizpena onartezina da eta geldiarazi egin behar da, elikagaien ekoizpenarekin lehiatzen baita. Lehen neurri gisa, nekazaritza erregaien gaineko berehalako luzamendua eskatzen dute. ■

UZTARTZA
Aterpetxea • Jatetxea

Herriko plaza 7 – 20150 Aduna
Tlnoa: 943 69 34 81

Eguneko menua 9,50 €

Asteburuko menua 18 €

Asteburutan karta

50 afrikar hizkuntzatik gora gure kaleetan

Asiakoak berriz hamalau, Europakoak hogeita bederatzi eta Amerikakoak bederatzi. Ehundik gora hizkuntza entzun daitezke Hego Euskal Herrian. Halako datuak eskaini ditu Unesco Etxeak eta Ikuspegik egindako ikerketak.

ONINTZA ENBEITA

BELEN URANGA eta Xabier Aierdik aurkeztu zuten Bilbon *Hizkuntzak eta Immigrazioa* izeneko liburu-txostena. Maiatzaren 23an ipini zuten mahai gainean Unesco Etxeak eta Ikuspegik (Immigrazioaren Euskal Behatokia) elkarrekin egindako ikerketaren emaitza, eta jadanik buru askotatik pasatutako datua egiaztatzen du txostenak: egun, hizkuntza asko eta asko hitz egiten direla Hego Euskal Herrian. Ehundik gora katalogatu dituzte ikerketaren egileek.

Ikerketa horren helburua Hego Euskal Herrian hitz egiten diren hizkuntzak identifikatzea izan da. Horretarako etorkinekin zuzenean behar egiten duten hainbat erakunderekin harremanak estutu zituzten ikertzaileek, eta hizkuntzari zuzenean edo zeharka dagozkion hainbat ondorio atera dituzte. Urangak berak azaldu zuenez, “bizipen gogorrak” izaten dituzte etorkin gehienek, eta ez zaie batere erraza gertatzen heletzen diren herrialdeetan integratzea. Gainera, integrazioaz hitz egiten dugunean etorkinek gure hizkuntza, kultura... jasotzeaz hitz egiten dugu gehienetan. Ahaztu egiten zaigu haiek ere zerbaitekin datozena, eta ikerketaren egileek esan dutenez, etorkinek “ontzat jotzen dute” eta eskertzen dute bertakoek euren hizkuntzarekiko interesa agertzea.

Edozelan ere, guztiak ez dira hizkuntza esperientzia berdinarekin etortzen: batzuek euren herriko hizkuntza ofiziala baino ez dute ekartzen, beste batzuk hizkuntza bat baino gehiagorekin etortzen dira, hizkuntza handiak

MADDI SOROA

Saiatzen gara etorkinak euskarara hurbiltzen, batzuetan beraien errealitate linguistiko konplexua kontuan hartu gabe. Argazkian, Erreterriako euskaltegiko ikasle taldea.

zein txikiak ekartzen dituzte eta batzuk oso harro mintzatzen dira euren hizkuntza ez-ofizialetan. Beste batzuek ezkutatu egiten dute euren herrian ere ofiziala ez den hizkuntza. Herrian ikasitako hizkuntzez gain, migrazio prozesuan ere hizkuntzak ikasten dituzte. “Hona heldu baino lehen, beste leku batzuetatik pasatzen dira, eta hizkuntza horiek ere ikasi egiten dituzte askok”, esan zuen Urangak.

Afrikarrek hizkuntza aniztasun handia mantentzen dute. Europa izango da akaso, nazio bakoitzeko biztanleek hizkuntza ofiziala baino gordetzen ez duten leku bakarra. Izan ere, ikerketaren arabera, estatu bakoitzeko hizkuntza bakarra ekarri dute

Europako etorkinek gutxi gorabehera. Garrantzitsua dena da, 100dik gora hizkuntza horietako asko eguneroko komunikazio-tresna direla Hego Euskal Herrian. “Aniztasun horrek ohar-tarazi behar du hizkuntza guztiek dutela nortasuna eta baita alderdi komunikatiboak eta sinbolikoak ere”, Urangaren hitzetan.

Azken batean, ikerketaren egileek ere onartu dute aurrera begira gero eta gehiago sakondu beharreko lana dela hau. Etorkinak etorri eta finkatu ahala, hizkuntza eta nazionalitateak gehitu egingo direlako. Beraz, lan honek erakusten diguna da, elkarbizitzaren ikasi behar dutela gure hizkuntzak eta datozkion beste guztiek. Horretarako

diziplina anitzeko curriculumak, eztabaida eta lantaldeak, euskara arretaz tratatuko duten politikak... beharrezkoak direla uste dute Unesco Etxeak eta Ikuspegik.

Kitxua, aimara, guaraniera...

66 estatutako etorkinengan ehun eta gehiago hizkuntza identifikatu dituzte. Berez, estatistikak ematen duena da, etorkin bakoitzak hizkuntza bat eta erdi dakizkiela, baina ez da erreala hori. “Kontinenteen arabera, oso errealitate ezberdinak ikusi ditugu”, azaldu zuen Urangak. Amerikan, esate baterako, 1.000 hizkuntza amerindiar baino gehiago daude egotez. Bada, Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan bizi diren amerikarrek europar jatorriko lau hizkuntzez gain –ingeleza, frantsesa, gaztelania eta portugesa–, bost hizkuntza amerindiar hitz egiten dituzte: kitxua, ketxua, aimara, guaraniera eta mapudungua (maputxea ere deitzen zaio).

Ipar Amerikan 200 hizkuntza daude identifikatuta. Hala ere, populazioaren zati handiak ingeleza baino ez du egiten eta 10.000 lagunaren artean hitz egiten dituzte gainerako hizkuntzak.

“Guk aurkitu ditugun hizkuntzak hizkuntza amerindiarrik ezagunenak edo hedatuenak dira. Normala behar luke hemen horiek ikusteak. Ez gintuzke harritu behar gaztelaniaz gain, beste hizkuntza bat dakitela jakiteak”, gaineratu du Urangak. Dena den, bai EAEn eta bai Nafarroan zenbat etorkin latinoamerikar dauden kontuan izanda, bertako hizkuntza gutxi agertu dira. Gaztelania bere errua izango du horretan ziurrenik. Izan ere, hemengo hizkuntza ofizialetako bat norbere herritik ekartzeak asko errazten die komunikazioa, eta horretara jotzen dute gehienek. Euskararen eta hizkuntza amerindiar ez-ofizialen kalterako. Txostenak azaltzen duenez, “hizkuntza-gehiengo batek, gutxiengo nazional batek eta etorkinen gizarteek”,

topo egiten dute gurean. Oreka aurkitu ezean, gaztelania izango da irabazteko ezer izango duen bakarra.

Europako 24 estatutatik 29 hizkuntzarekin

Europar jatorriko etorkinen artean 24 estatu eta 29 hizkuntza bereizi dituzte. Gehienak hizkuntza ofizialak dira, estatu bakoitzeko bana. Baina badira beste batzuk ere: erromintxela, kalmykera (Errusia), katalana, galegoa, mingrelia eta suanera (Georgia). Urangak aitortu zuen hizkuntza gutxitu edo ez ofizial gehiago identifikatzea espero zutela. Halaber, European onartu gabeko hizkuntza ez-ofizialak badira, eta askotan hitzunek gurago izaten dute estatuko partaide direla esan, kultura gutxitu batekoak direla esatea baino.

Hizkuntza-gehiengo batek, gutxiengo nazional batek eta etorkinen gizarteek, topo egiten dute gurean.

Oreka aurkitu ezean, gaztelania izango da irabazteko ezer izango duen bakarra

Afrikarrek ekarri dituzte hizkuntza gehien

Kontinente beltza aberatsa da hizkuntzei dagokien ere. 20 estatutatik etorritako etorkinekin egon dira ikertzaileak eta 50 hizkuntzatik gora aurkitu dituzte. Bertako hizkuntzekin batera kolonizatzaileek eramandako hizkuntzak hitz egiten dituzte: frantsesa, ingeleza, portuguesa eta gaztelania –azken hori Ekuatore Gineakoek–. Identifikatutako hizkuntza asko ez dira ofizialak, baina hitzun askok erabiltzen dituzte. Egia esan, kolonietako hizkuntzak dira ofizialak direnak. Bes-

teetako askok hizkuntza estatusik ere ez daukate, eta bakanen batzuk ez daukate hitzun kopuru handirik.

Berez, Europako kolonizatzaileek eramandako hizkuntzak eta arabiera dira Afrikan ofizialak. Hala ere, bertako bizilagunek jatorrizko hizkuntza asko gorde dituzte. Ikertzaileen ustez, gurean dagoen afrikar kopurua handitu ahala, hizkuntza kopurua ere gehitu egingo da. Dena dela, ez dituzte hizkuntza guztiak maila berean erabiltzen. Hemengoekin dituzten harremanetarako metropoliaren hizkuntza erabiltzen dute –frantsesa, ingeleza...–. Beste etorkin batzuekin euren inguruan gehien egiten den bertako hizkuntza erabiltzen dute, eta azkenik, komunitatearen hizkuntzan hitz egiten dute oso hurbileko duten jendearekin. Prestigioaren arabera mugatzen dute hizkuntza bakoitza noiz erabili, baina askok hainbat afrikar hizkuntza dakizkitez.

Asiako punjabera: 80 milioi hitzunezko hizkuntza ez ofiziala

Bederatzi estatutatik etorritako jendea aurkitu dute, eta 14 hizkuntza identifikatu dituzte: Irakeko arabiera, koreera, japoniera, mandarina, ingeleza, punjabera, saraikia, sherpera... Horietatik zortzi ofizialak dira jatorrizko lurraldeetan, baina besteak ez. Dena den, gure egoerarekin konparatuta oso urrun dauden zenbakiak ateratzen dira. Izan ere, punjabera ez da ofiziala Pakistanen, baina 80 milioi hitzun ditu. Kantonera txineraren familiako hizkuntza izan arren, Guangdong probintzian hitz egiten da batez ere eta 66 milioi hitzun ditu. Hala ere, Txinan mandarina da ofiziala. Sherperak etorkizun eskasagoa dauka. 130.000 hitzun ditu egun, eta Asiako beste hizkuntzen kopurua ikusita, gutxi dela dirudi. Hala ere, Asiatik etorritako etorkinak ez dira asko Hego Euskal Herrian eta horrek oso hizkuntza gutxiren berri eman du. ■

Babeslea: Hondarribiko Udalak

TALAIAN

Neoliberalismoaren txapeldunak

EAEko gobernua eta Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako Foru Aldundiak "neoliberalismoaren txapeldunak" dira eta Kontzertu Ekonomikoa baliatzen dute "errenta altuenak sarituz, Euskadi paradisu fiskal bihurtzeko". Horren argi agertu du egoera ELA sindikatuak egindako azken agerraldian. Sindikatuaren egozpena ez da demagogikoa, datu erreal eta ofizialetan oinarritua baizik. Izan ere, erakunde horiek 1.396 milioi euroko superabita lortu zuten 2007an, %20,8 baino altuagoa. Eta bien bitartean, EAE Europako gizarte-babeserako zerbitzuetako azken postuetan dago. Araba, Bizkaia eta Gipuzkoak barne-produktu gordinaren %18,9a gastatzen dute gizarte-babesean eta Nafarroak %17,5a. Europako batez bestekoa berriz, %27,6koa da. Azken zortzi urteotan, foru eta erkidego-ko administrazioek 5.000 milioi eurotik gora gutxiago gastatu dituzte. Gainera, Foru Ogasunek ahalbidetu dute "aberatsenek zerga gutxiago ordaintzea" eta horrek talka egiten du bilatzen den aurrerakuntza eta zuzentasun fiskalarekin.

Beraz, bidezkoa da sindikatuak erakundeen jarrera eskandalagarritzat hartu izana. Dirua egonik ez delako gastatu nahi. Eta asetzeko behar ugari egonda ere —zahartzaroa, osasuna, langabezia, familia, etxebizitza...—, ase gabe jarraitzen dutelako superabita egon arren. Bitartean, azken hamar urteetan, 1.000 milioi euroko enpresa errenten alde egin da. Gainera, sozietateen zergak beherantz jarraitzen du. Politika horiei esker, agerian geratu da erakunde horien izaera. Sindikatuak arrazoi du: neoliberalismoaren txapeldunak dira.

Juan Mari Arregi

Ukan abestia eta bideoklipa

HONEZKERO ikusia eta entzuna izango duzu. Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak iazko *Pixka bat es mucho* leloa berreskuratu eta abestia zein bideoklipa prestatu ditu. Abesti alaia, dibertigarria aurkeztu nahi izan du HPSk euskara tristurarekin eta desanimuarekin inolaz ere lotu nahi ezta. *Pixka bat es mucho* leloari helduz, euskara gutxi ala asko jakin, denak hizkuntza erabiltzera animatu nahi ditu HPSk. Abestiari eta bideoklipari buruzko informazio gehiago: www.pixkabatesmucho.com

Aezkoako bizimodua eta euskara

40 LAGUN elkarrizketatu dituzte Aezkoan (Nafarroa) Eusko Kultur Fundazioaren eskutik, XX. mendeko aetzak nola bizi ziren jakiteko. 40 elkarrizketetatik 16 euskaraz egin dituzte. Batzuek urteak zeramatzen aezkeraz jardun gabe eta iker-tzailearen euskara batua ulertzen ere lanak izan zituzten.

BAHEA

Jone Berriozabal Eusko Legebiltzarreko EAJko parlamentariak euskarari buruz *Berrian* esanak: "EAJk aurrera egin nahi du eta aurrerako bide horretan euskal gizartea izan nahi du bidelagun. EAJk bide hori denborak eta erritmoak neurtuz eta errespetatuz egin nahi du, zuzena eta bidezkoa den malgutasunez jokatzu baina iparra galdu gabe. Horiek dira gure bide-erakusleak: malgutasuna, progresibotasuna, eskuzabaltasuna, esfortzua eta gure eskura dauden eta beharrezkoak diren baliabide guztiak erabilerara. Horiek bai, ez ordea batzuek darabilten liskar eta politizazio nahia".

Legea eta herritarren gehiengoa aurrez aurre direnean

EZ DA EZOHAKOA Jaurilaritzako hiruko alderdiek gai beraren inguruan ikuspegi desberdina eskaintzea, eta normala ere bada, alderdi desberdinak diren heinean. Bitxiagoa da kontsultaren gaia Legebiltzarrean aurkezteko bi aste pasatxo besterik geratzen ez denean, bozketaren ondorengoari buruzko iritzi kontrajarriak gizarteratzea, batez ere EAJk eta EAK. Iñigo Urkulluk argi adierazi du Auzitegi Konstituzionalak egitasmoa atzera botatzen badu, erabakia onartu egingo dutela eta EAJk egoerari aurre egiteko beste moduren bat pentsatuko duela, beti ere legedia errespetatuta. EAKo lehendakari Unai Ziarretak, aldiz, bestelako jarrera iradokitzen du: "Espainiako legediaren menpe jartzen baldin bagara ezer egin gabe, gure herriaren etorkizunak jai du". Ibarretxe lehendakariak, aldiz, ez du egoerari aurreratzeko asmorik. Beste batzuetan legez, ez du Urkulluk esandakoa berretsi, eta behin eta berriz temati azpimarratzen du kontsulta proiektuan ez dagoela legez kanpikorik.

Ez dago zalantzarik legearen barruan aritzeko EAJk duen bokazioaz, baina azaldu beharko da baita ere nola gaingitzen den Espainiako legea eta ikuspegi demokratikoaren arteko talka. Espainiako Estatuak ez du gaingitu Konstituzioak azken 30 urteetan euskal gizartearen duen legitimazio arazoa eta berau gaingitzeko hainbat ahalegin eta proposamenen aurrean, legea ikuspegi demokratikoaren aurrean jarri du beti.

Adibide asko aipa daitezke, baina esanguratsuenetakoa da Eusko Legebiltzarrak 2004an onartu zuen Estatutu berriari Madrilgo Diputatuen Kongresuak eman zion ezetza. EHAK kontsulta lege-proiektuari baiezkota ematen badio berriz gerta-

JUANAN RUIZ / ARGAZKI PRESS

Ibarretxe lehendakaria kontsultaren lege-proiektua Eusko Legebiltzarreko lehendakari Izaskun Bilbaoren eskuetan uzten. Bi aste besterik ez dira falta D egunerako.

tuko dena, oraingoan Auzitegi Konstituzionalaren bidez. Kataluniako Legebiltzarrari ere berdin gertatu zitzaion Madrilak atzera bota zuen Estatutuarekin. Legea euskal herritarren gehiengoaren aurretik jartzen du Espainiak eta hori da onartu ezin dena. Horrexegatik eskatzen da legea herritarren borondatera egoki dadila, eta egiten ez bada zilegi da legea aintzat ez hartzea.

Ezin da, besterik gabe, Espainiako gehiengoaren zilegitasuna onartu. Espainiako lege asko indarrean jartzen dira behin eta berriz, baina ez zilegitasuna dutelako, atzean zigorra edo indarraren mehatxua dutelako baizik. Adibide zehatzagoetara joz, ezin dira Alderdien Legea eta bere ondorioak onartu, ezin dira Espainiako auzitegi eta epaileen legeen izenean hartzen dituzten erabaki ugari onartu. Espainiako zuzenbide estatuak egun dituen defizit larri horiek guztiak bideratu ezean, gizartearen zati oso handi batek nekez ulertuko du hemen egoeira demokratikoa bizi denik.

BAINA MADRILGO legearen zilegitasuna zalantzan jartzen duen gizarte sektoreak nekez egingo du aurrera ETak bere jarduera armatuarekin jarraitzen duen bitartean. Joan den asteburuan *El Correo* egunkariaren aurka izan zen, Euskal Herriko egunkari saldu eta irakurrienaren aurka. Bai, ezaguna da euskal gizartearen konpondu gabeko gatazka politiko bortitza hor dagoela eta hori bideratu gabe horrelakoak gerta daitezkeela. Hori da bat eta bestea ETak egin dezakeen edozeri horrekin bakarrik erantzutea. Errealitatea hori baino askoz korapilatsuagoa baldin bada, erantzun egin behar zaio. Euskal gizartearen gehiengo oso zabalak ez ditu onartu *Egin*, *Egin Irratia* edo *Egunkaria*-ren itxie-rak. Ezta Teresa Toda edo Javier Salutregi beren kazetari jardueragatik espetxeratzea. Eta hala ere itxita daude edo espetxeratu egin dituzte. Gizartearen gehiengo handienak ere ez du *El Correo*-ren aurkako atentaturik onartzen. Eta, hala ere, gertatu da. Bada parekotasunik.

Rhône ibaiak PCBz kutsatu ditu arrain eta jende

Europako ibai handienetako batek, Suitzako Alpeetan hasirik Frantzia zeharkatzen duen Rhône edo Rodano errioak, sabela ustelduta dauka. Lyondik behera dauzkan arrainak ezin dira ez saldu eta ez jan, PCBz kutsatuta daudelako. Hondoko lohietatik urak pozoituz hor iraungo du PCBak urte luzez.

ARRANTZALE ZAHARRA NEGARREZ mintzatu zitzaion Frantziako telebistari albistegian: “Rhône ibaiko arrainak harrapatetik bizi izan naiz urteotan, arrainok eman dizkiet jatera bai nire familiari eta bai inguruko lagun guztiei. Orain jakin dut denak kutsatu ditudala”.

1985ean egin zituzten lehen salaketak naturaren garbitasunaz okupatzen diren militanteek, baina iaz arte arrantzua libre izan da Frantziako ibai nagusian. Iaz Lyondik hasi eta itsasoraino 300 kilometrotan harrapatutako arrainak saldu eta jatea debekatu zuten, hiru dozena arrantzale profesional langabezian utziz. Baina pozoia ibaieren hondoan milaka tonatan metatuta dagoenez, eta Camargueko padura aberatsetatik barrena Mediterraneoan sartuta egonik, kutsadura honen eskandalua hasi baizik ez dela egin gauza ziurra da.

Espainolez Rodano, frantsesez Rhône eta okzitanieraz Rono izendatutako errio handiak 813 kilometro ditu, baina luzeenetarik ez izan arren bera da Nilo ondoren Mediterraneoari urik gehien ematen diona. Suitzan sortu, Leman aintzira ase eta Genevatik barrena Frantzia sartzen den Rhône delta oso zabala eragin du itsasoratzean, Camargue deritzan eskualde bereziari bizi emanez.

Betidanik izan dira famatuak Rhône harrapatutako amurra, barbo, zarbo, zamo eta bestelakoak, ingurueta-

ko jatetxeek beren menuetan eskaintzen dituztenak eta erriberetako herritarren oso gustukoak. Guztiei ilundu zitzaion kopeta joan den maiatzaren 29an Pro-bentzako Osasun eta Ingurumenaren aldeko Elkartek (ASEP frantsesezko sigletan) eta WWF nazioarteko erakunde ekologistak prentsurrekoan erakutsi zituztenean Bouches-du-Rhône departamenduko 300 medikuk boluntario bideratutako ikerketaren emaitzak.

Udaberri honetan odola analizatu diete eskualdeko 52 herritarri, Rhône ibaiak daraman PCB kutsagarriak osasunean zenbat eragin dien jakiteko. 52 horietatik sei “lekukoak” ziren, alegia ibaitik urrun bizi eta bertako arrainik jaten ez dutenak; 42 Rhône ibaiaaren deltako biztanleak, eta beste lau Frantziako beste bi ibaietako arrantzaleak.

“Lekukoak” taldekoek batez beste 16,83 pikogramo PCB zeramaten, gorputzeko grasa gramoko. Hau da, proportzioan milioitik 16,83. Ibai ondoan bizi baina bertako arrainkiak oso tarte-ka jaten dituztenen odolean PCB arrastoak 28 pikogramora igotzen ziren. Baina ibai ondoan bizitzeaz gain bertako arrainak sarri jaten dituztenen artean 69,9ra. Bost pertsonak 100 pikogramoak gauditu zituzten. Eta 83 urteko arrantzalea 572ra iritsi zen. Bitxikeria hau aipatu zuten ikerlariak: kutsadurarik handienetakoa Arlès hiriko mediku batek agertu du, erriberatik arrantzan jardutea maite duena.

Ikerlariok aitortu dutenez, kutsadura kopuruok interpretatzeko nazioarteko araurik ez dago oraindik. Hala ere, kaltegarria dela demostratuta dago. “Soinean PCB kutsadura handia eramateak –esan du Patrice Halimi medikuak– handitzen ditu kantzer arriskuak, ugalkortasuna okerragotzen, immunitate sistema ahultzen eta kalte neurologikoak eragiten. Kantzerretan, aipatu behar dira giblekoa, kolonekoa, bularrekoa eta pankreakoa”.

Ikerketan parte hartu zuten herritarrek prentsurrekoan kamiseta edo tixertak zeramatzaten galdera honekin: “Eta zu?”. Oraindik ez baita kutsadura honen arrastoen bila inkesta zabal bat egin ibaialde guztian.

PCB: Poliklorobifenilo beldurgarriak

Nazio Batuen Erakundeak gizakiaren- tzako kaltegarrienak diren 12 produktuen artean katalogatuta dauzka Poliklorobifeniloak, PCB siglez ezagunak. Euskal Herriko ibaietan horietatik zenbat dagoen ez dakigu. Frantziako Rhône urpeko hondoan ehunka mila tona dauzka kutsatuta. PCBa kutsagarri organiko iraunkorretakoa da. “Iraunkorrak” esaten zaie ez inguru- nearentzako jasangarriak direlako, bai- zik eta denborarekin ere nekez desegit- ten direlako.

Molekula horiek oso toxikoak dira, luze irauten dute, elikadura katean zehar pilatu egiten dira eta oso urruti

Ezkerreko argazkiko mutikoak —arrantzazale baten blogetik hartuta dago— Rhône edo Rodano ibaian sarek harrapatu dituen zarboak erakusten ditu. Milaka zaletu aritu ohi dira peskan Frantzia zeharkatzen duen ibai handian, eta elkarte batzuk 1985etik ari baziren ere salatzen urak kutsatuta zeramatza, iaz eduki dute arriskuaren berri agintarien aldetik. Bestelako kutsagarriez gain, Poliklorobifenilo edo PCB direlakoak kopuru handian datzate Rhône hondoko lohiekin nahastuta. Elektrizitate industrian nagusiki transformadoreetan erabiltzen diren produktuok toxizitate handikoak dira eta beren eragin kaltegarria ez da ahultzen denbora luzean. Beheko argazkian ikusten dira

erreportajearen aipatu ikerketan boluntario parte hartu zuten herritarrak. Horietatik Rhône erriorearen ondoan bizi eta bertako arraina sarritan jan duten guztiek odolean PCB kopuru handia daramatela azaldu da. Ikerketa burutu duten aditu eta medikuekin batera azaldu ziren boluntario pozoituok, tixerta nabarmenak erakutsiz. Bakoitzaren kamisetan idatzita daramate soinean daramaten PCB kopurua.

eraman daitezke. PCBak elektrizitatearen alorrean asko usatzen dira —“Pyralene” izen komertzialarekin— batik bat transformadoreetan eta kondentsadoreetan, beroarekiko duen egonkortasunagatik beste industria askotan ere bai. PCBen toxikotasuna dioxinarenarekin parekatzen da.

PCBaren erabilera legez oso araututa dago Frantzian. 2003tik martxan dago deskontaminazio plana, 2010ean amaitu behar duena. 5 litro edo gehiago PCB daukaten 545.610 tresna daude inbentariatuta, denetara 33.500 tona PCB daukatelarik desegiteko. Baina France Nature Environnement elkarteak salatu izan du zerrenda hori borondatezko deklarazioetan oinarritu zenez PCB asko dagoela Hexagonoko bazterretan

inongo zerrendatan agertu gabe. Horiekin zer gertatuko den ere kezka iturri da.

Rhône ibaiaren kasuan, arazoa da urteetan erri bazterretako industrien isuri dituzten PCBz kutsatutako lokatzak hor geratu direla, eta mugitzen hastea are okerragoa dela, kutsadura gehiago barreiatuko litzatekeelako. 2005eko udan arrantzale bati egindako inspektzioak alarmak piztarazi zituen eta hasiera batean errioko zati txiki batean harrapatutako arrainak debekatu zen saltzea. Baina hilabeteak aurrera egin ahala, luzatuz joan da debeku eremua, eta pentsa daiteke luza gabe Rhône osoa hartuko duela.

Arro osoan ari diren 30 arrantzaleak ere biktima dira. Rhône ibaiko arrainak jatea galerazi dute, ez ordea

arrantzan aritzea. Horregatik, profesionalok ez dute kiebra edo faillita deklaratzeko eskubiderik. Estatuak itotzen utzi die. “Gauza jakina da nondik datorren kutsadura —esan du Didier Bretin arrantzaleen sindikatu-ko lehendakariak— eta aski litzateke analizatzea industria susmagarrien inguruko urak horretaz seguru egoteko”. Baina ez da oraino egin.

Ur gezetan ari diren Frantziako arrantzaleen presidente Philippe Boineau urrunago joan da: “Ur gezeko arrantzaleak suntsituz, ibaia zaintzen dutenak suntsitu eta kutsatzailak babesten dira”. Hala ere, honek uste du posible dela laster Parisko Administrazioak gai honi arreta handiagoa jarri behar izatea: Rhône daramatzen PCBak ez dira bokalean gelditzen, Mediterraneoan itsasoratzten dira, eta ur gaziko arrantza konplikatzten denean, orduan bai nahastuko dira kontuak.

*Le Monde Diplomatique*ren Marc Laimé-k afera hau *Un Tchernobyl français* izendatu du, Ukrainako zentral nuklear hartatik erradiaktibitate lainoa nola, Rhône PCBa hala barreiatu delako. Hogeitaka urtez inork kasurik egin gabe gaiari jarraipena egin dion Robin des Bois talde ekologistak Frantzia osoan PCBz kutsatutako guneen karta egin du. Euskal Herrian puntu bakarra aipatzen du, Nafarroa Behereko Ortzaizen. Eta dio: “Ingurumenaren katastrofe honen aurrean ‘omertá’ren legea dago indarrean”. ■

www.argia.com/nethurbil.php
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani kalea - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Baleven Bakaikoa

Erabakitze eskubidea, zertarako?

A

zken aldion askotan mintzo gara erabakitze eskubideari buruz. Hain zuzen euskaldunoi eskubide hau onetsi behar zaigula, herri gisa zor zaigun eskubide hau aitortu behar omen zaigu. Horretarako, batzuek historiari helduko diote eta beste batzuek —gaur egun euskaldun ugari, gehiengoak ez esan arren— nahi hori azaltzen dugu, bai zeharka hauteskundeetan, baita etengabe egiten diren inkestetan ere. Bestalde, alderdi abertzale oro eta Ezker Batua ere eskubide hori gauzatzearen alde agertzen dira. Beraz, elite politikoaren gehiengo batek, EAEn bederen, helburu horrekin bat egiten du, nahiz horretara heltzeko bideak ezberdinak izan.

Beste aldean, eskubide horren aurkari sutsuak, espainiar estatuaren batasuna aldaezina dela eta, erabakitze eskubidea ukatzen digun elite politikoa daukagu, PSOE (PSE-EE barne) eta PPren inguruan bildutakoa. Hau guztia galarazteko, Lehendakaria bera espetxeratzeko lege bat *ad hoc* egiteraino heldu da elite politiko hori “demokrazia”ren izenean. Halaber, ikusi da zer nolako errespetua dion Espainiako Presidenteak Eusko Legebiltzarrari edo Loiolan bildutakoak adostear egon ziren testuari, “ateraldi” bezala definitzera heldu baita. Azkenik, ahalezko kontsultaren atea ere itxi egingo dute.

Hauek demokratik baldin badira, zer izango da Evo Morales Boliviako Santa Cruz eskualdean eginiko erreferendumen ondoren bere aurkari politikoekin mahai batean esertzeko onartu baldin badu? eta Evo Morales diktadorea omen da! Edo zer ez dute esango suitzarrek zerga bat ezarri nahi denean erreferendumerako deialdia lasai demonstre hartzen baldin badute? edo quebectarrek? Zer esanik ez eskoziarrek.

Kuxidade honen guztiaren ondoren euskal gizarte zibileko zenbait erakundetako ordezkariak erabakitze eskubidearen aldeko plataforma bat eratzea pentsatu genuen. Berau Bilbon urtarrilaren 18an aurkeztu zen hedabideen aurrean, halaber ekitaldi bat antolatu genuen Donostiako

MADDY SOROIA

Kursaalen eta 1.200 bat pertsona bildu. Maiatzaren 14an, Bilbon, *Bakea, Askatasuna eta Erabakitze Eskubidea* izeneko dokumentua azaldu zitzaizen komunikabideei. Hemendik aurrera ere zenbait ekitaldi gehiago aurreikusten dira hiriburuetan, are gehiago Eusko Jaurlaritzaren proposamenak aurrera egin ahala.

Erabakiren lehenengo lanak erabakitze eskubidearen mamia jendarteratzea izan nahi du, jendarte zibilak barneratu behar bailuke, motibatuta egon dadin. Baina jendea motibatze eta kasu honetan erabakitze eskubidearen alde egoteko eta eskubide hau gauzatu ahal izateko hiritarrok onurak ikusi behar ditugu, alegia, demokrazia sakontzeaz gain, eskubide hau gauzatu ostean hobekiago biziko garela, ongizate, ekonomikoa barne, sakonago eta indartsuagoa izango dugula geure artean eta gainekoentzat solidarioak izaten jarraituko dugula.

Zertarako nahi dugu erabakitze eskubidea aitortzea, gero geure bizitza kalitateak apurka-apurka endekatzen jarraitzen badu edo geure agintari politikoei nahi dutena egiten jarraitzen badute? Adibidez, lan publiko erraldoiak bultzatuz eta hiritarren eskaera guztiei muzin eginez.

Erabakitze eskubidearen alde onak azaltzeko bide lagun ugari eta sendoak behar ditugu, indar metaketa burutu behar baita. Horretan arrazoi zeukan Rafa Diezek esan zuenean erabakitze eskubidera heltzeko Lizarratik igaro behar zela. Niretzat benetako egia da, baina Lizarrara

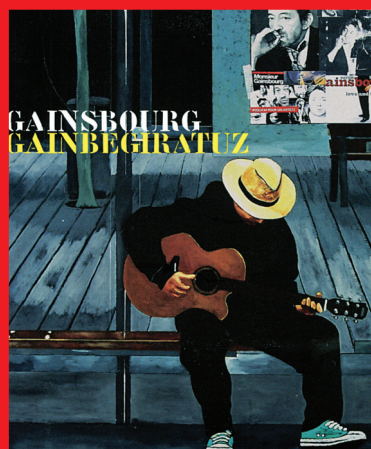
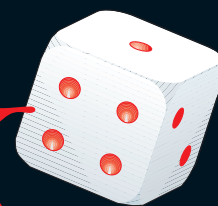
berriro iristeko, ezker abertzale zibilak bere baitako zuzendaritza hartu behar du eta burdinadunak beren lekuan utzi, Europa aberats honetan armaz lortutako helburu politikoei iraupen laburra izango baitute.

Norabide honetan, bestalde, ELA ezin bestekoa da. Sindikatu abertzale hau erabakitze gurdian ez bada sartzen jai daukagu eta badirudi, zenbait agintari politiko gurdi horretan sartzeko oztopoak nahita jartzen ari zaizkiola. Haatik, ez gara oso urrun joango ELAekin elkarlana gauzatzeko gai ez garen bitartean. ■

Arrazoi dauka Rafa Diezek erabakitze eskubidera heltzeko Lizarratik igaro behar zela esatean. Baina Lizarrara berriro iristeko, ezker abertzale zibilak bere baitako zuzendaritza hartu behar du eta burdinadunak beren lekuan utzi

ASTE HONETAKO

zozketak

Gainsbourg gainbegiratzuz

5 CD opari

Soraluze, GIPUZKOA

www.hotsak.com

1

JOLASTOKI JATETXEA

Jolastoki jatetxea

Afaria bi lagunentzat

Makalen etorbidea, 24 - Neguri
Getxo, BIZKAIA

www.jolastoky.com

2

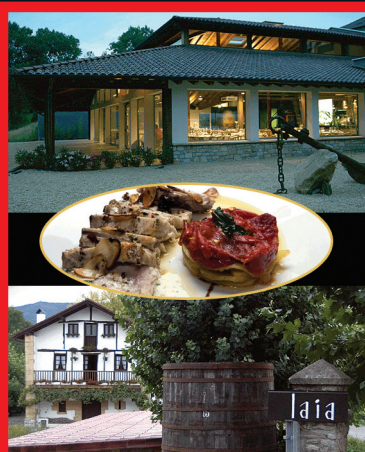
Ur Urdaibai

2 bikoterentzat Urdaibaiko
Erreserban kanoa zeharkaldia

Laidako Hondartza - Arketa auzoa, z/g
Ibarrangelu, BIZKAIA

www.urdaibai.com

3

Laia erretegia

Afaria
bi lagunentzat

Arkolla auzoa, 33
Hondarribia, GIPUZKOA

www.laiaerretegia.com

4

Ziztadak

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

IRAKURRI

- Jesus Gonzalez Esteban (Oizartun)
- Miguel Angel Aleman Astiz (Iruñea)
- Imanol Alvarez Gartzia (Bilbo)
- Arabako Entzutegi Probintziala (Gasteiz)
- Ostolaza Udal Liburutegia (Deba)

TXAPELA BURUAN TA IBILI MUNDUAN

- Regina Tolosa Agirrezabala (Amezketeta)
- Joseba Ituarte Arkotxa (Ondarroa)
- Bartolo Iribar Sorazu (Zarautz)
- Miren Garcia Dalmau (Hernani)

BILBOKO EUSKAL MUSEOA

- Bego Montorio Uribarren (Durango)
- Inaxio Agiriano Bergaretxe (Donostia)
- Etxebarriko Euskaltegia (Etxebarri)
- Gotzon E gia Goienetxea (Donostia)
- Aitor Uriarte Goti (Zarautz)

TXIKI POLIT JATETXEA

- Juan Bautista Agorria Burgoa (Arrasate)

MANTXUT ?

- Ainhoa Artetxe Arana (Bilbo)
- Josu Belar Unamuno (Arrasate)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 2tik irailaren 1a arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik **ARRATSALDEKO** 15:00ak arte.

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Bai Euskarari Ziurtagiria

gu ziur gaude

“profesionalak
garelako”

“lehiakorrangoak izan
nahi dugulako”

“jokaldirik onena
delako”

“elkar ulertzen
dugulako”

ziurtagiriaren **elkartea**

902 430026

baieuskarari.org

1.500 entitate baino gehiago

skunkfunk
www.skunkfunk.com
people do funk

